

Liv Langfeldt

Norske deltakeres erfaringer med og utbytte av EUs 6. rammeprogram

© NIFU STEP Studier av innovasjon, forskning og utdanning
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Arbeidsnotat 31/2006
ISSN 1504-0887

For en presentasjon av NIFU STEPs øvrige utgivelser, se www.nifustep.no

Forord

Dette notatet er utarbeidet på oppdrag fra Norges forskningsråd og er ment som bakgrunnsmateriale i forberedelsene til norsk deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling.

Notatet er skrevet av Liv Langfeldt (prosjektleder), mens Helge Godø, Aris Kaloudis, Inge Ramberg og Randi Søgne har bidratt med innspill og kommentarer. Intervjuene som ligger til grunn ble gjennomført av forskere ved NIFU STEP: Helge Godø, Liv Langfeldt, Trond Einar Pedersen, Inge Ramberg, Tore Sandven og Stig Slipersæter.

Datagrunnlaget for dette notatet ligger også til grunn for et prosjekt om norsk deltakelse i EUs rammeprogram bestilt av Kunnskapsdepartementet, hvor alle de ovenfor nevnte intervjuerne, samt Aris Kaloudis, har vært involvert. Arbeidet med de ulike notatene fra datamaterialet har blitt samordnet i et felles prosjekt- og datainnsamlingsteam. Dette innebærer at foreliggende notat er et kollektivt produkt i langt høyere grad enn et notat med én forfatter normalt tilsier.

Oppdraget for Kunnskapsdepartementet er rapportert i:

- Helge Godø og Stig Slipersæter: *Universitets- og høyskolesektorens deltakelse i EUs 7.RP: Vurdering av strategi og organisering*, NIFU STEP arbeidsnotat nr. 30/2006
- Trond Einar Pedersen og Tore Sandven: *Næringslivets deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling: Vurdering av strategi og organisering med vekt på små og mellomstore bedrifter*. NIFU STEP arbeidsnotat nr. 32/2006.
- Aris Kaloudis: *Norske forskningspolitiske prioriteringer og muligheter i EUs 7. rammeprogram. Overordnet vurdering av sannsynlig profil på den norske deltakelsen*. NIFU STEP arbeidsnotat nr. 33/2006.

Vi takker de mange informantene som velvillig stilte opp og delte sine erfaringer med oss, samt våre oppdragsgivere for innsiktfulle og konstruktive råd under arbeidet med prosjektet.

Oslo, oktober 2006

Petter Aasen
Direktør

Randi Søgne
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	5
1 Innledning	11
1.1 Notatets innhold og fokus.....	11
1.2 Datagrunnlag og metode	12
2 Hva er nytten av deltakelsen i EUs rammeprogram?	15
2.1 UoH-sektoren	15
2.2 Instituttsektoren	17
2.3 Næringslivet	18
2.4 Sammenfatning.....	19
3 Hvilke faktorer bidrar til suksess?	21
3.1 Hvordan oppnå EU-støtte?	21
3.2 Hvordan få utbytte av deltakelsen?	22
4 Holdninger til, og strategier for, EU-forskning	27
4.1 Institusjonsnivå.....	27
4.2 Bedriftsdeltakere	30
4.3 Forskerne	31
5 Struktur, kompetanseprofil og institusjonelle forhold som forklaring på varierende gjennomslag	33
6 Hva slags tiltak bør iverksettes i forhold til EUs 7RP?.....	38
6.1 Faktorer som begrenser deltakelse	38
6.2 Mulige tiltak	39
Appendiks 1 Informanter	45
Appendiks 2 Intervjuguide norske deltakere i 6RP.....	46
Appendiks 3 Intervjuguide 6-7RP, informanter på institusjonsnivå.....	53
Appendiks 4 Intervjuguide 6-7RP, eksterne informanter.....	54

Sammendrag

Rapporten presenterer en studie basert på intervjuer om norsk deltakelse i EUs rammeprogram. Hovedfokuset er hvilket utbytte norske forskningsmiljøer har av å delta i EU-prosjekter. Vi har undersøkt forskningsmiljøenes egne erfaringer fra, og vurderinger av, prosjektdeltakelsen, samt deres meninger om forutsetningene for å øke det norske utbyttet i fremtidige rammeprogram. På dette grunnlaget skisseres mulige tiltak for å bedre norsk utbytte av å delta i fremtidige rammeprogram.

40 norske deltakere i prosjekter under EUs 6. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling er intervjuet. Også en rekke informanter knyttet til ledelse og administrasjon ved forskningsinstitusjonene, og informanter som ser den norske deltakelsen mer fra utsiden/Brussel, er intervjuet (til sammen 17 informanter). Delkapittel 1.2 redegjør for utvalg av informanter og begrensninger i datamaterialet.

Hvilket utbytte har deltakerne hatt av EUs 6. rammeprogram?

På tross av at vi valgte ut informanter blant de eldste 6RP-prosjektene, er det bare et fåtall av dem som var ferdige per september 2006. Dette begrenser hva en kan konkludere mht utbyttet fra prosjektene. Det vi kan si noe om er deltakernes egne foreløpige vurderinger av hvorvidt prosjektene har lyktes og av eget utbytte av prosjektdeltakelsen, samt deres forventninger til suksess og utbytte.

I hvilken grad bidrar EU-prosjektene med noe som andre forskningsprosjekter ikke bidrar med? For de fleste informantene fremstår EU-prosjektene som viktige. Dette fremkommer blant annet ved at de rangerer EU-prosjektene over sine øvrige prosjekter når de blir bedt om å beskrive EU-prosjektets betydning og effekter. Betydningen og effektene er særlig knyttet til at prosjektene muliggjør forskning som krever internasjonalt samarbeid og at de også har betydelige effekter knyttet til nettverksbygging og posisjonering internasjonalt. Prosjektenes fremste ”merverdi” er altså knyttet til at de er internasjonale samarbeidsprosjekter. EUs rammeprogram fremstår ikke bare som et alternativ til nasjonal forskningsfinansiering, men som en mulighet til å realisere store og viktige prosjekter, bygge nettverk og få en mer internasjonal profil på forskningen.

Så langt melder informantene at deres deltakelse i 6RP-prosjekter har gitt:

- Betydelig kunnskaps-, og kompetansemessig utbytte
- Betydelig utbytte i form av nettverksbygging og internasjonal posisjonering

Det meldes også at:

- Foreløpig er det lite å vise til mht realisering og kommersialisering, men flere av SMBene mener at prosjektene her er svært lovende
- Det er alt for tidlig å vurdere økonomisk utbytte av prosjektene

De forholdsvis få negative erfaringer som fremkom i intervjuene, kan i hovedsakelig knyttes til at prosjektet hadde lite forskningsinnhold eller at det var for mange partnere i prosjektet, og/eller at informanten hadde hatt liten mulighet til å påvirke faglig fokus. I to tilfeller ble det også hevdet at det ikke var noen tilleggsverdi ved at det var et EU-prosjekt, men at hovedgevinsten var at man hadde fått finansiert et prosjekt som ikke hadde fått nasjonal finansiering. Generelt synes de store bedriftene å ha hatt noe mindre direkte utbytte av deltakelsen enn det de andre aktørgruppene har hatt.

Det er også mulig å trekke noen foreløpige konklusjoner med hensyn til 6RPs betydning for det norske forskningssystemet. For det første pekes det på at EU-forskningen har bidratt til holdningsendringer og endringer i samarbeidsformer. Flere av aktørene synes å tenke forskningsstrategisk på en større og mer ekspansiv måte enn tidligere, og de satser på større samarbeidsprosjekter også utenom EU-forskningen. At samarbeidsformene til norske forskere blir påvirket av EU-forskningen, er et viktig funn som bør følges opp når den norske deltakelsen i 6RP skal evalueres.

For det andre peker materialet mot at forskningen innen 6RP har bidratt til styrket samarbeid mellom norske og andre europeiske forskningsmiljøer. Selv om flere av informantene påpeker at de samarbeidet med prosjektpartnerne også før 6RP-prosjektet, så regner de med at 6RP-prosjektet har styrket båndene til flere av de mest interessante samarbeidspartnerne i prosjektet og mener at prosjektene har lagt grunnlag for fremtidig samarbeid.

Forutsetninger for å få godt utbytte av EU-forskning

Hvilke faktorer bidrar til suksess i EU-prosjekter? I vårt materiale ser vi en sammenheng mellom prosjektets suksess og i hvilken grad prosjektet bygger videre på tidligere forskningssamarbeid. I de tilfellene der prosjektet bygger videre på tidligere forskningssamarbeid, uttrykker informanten større tilfredshet med prosjektet og større tro på resultatene av det. Forklaringen kan her være at tidligere erfaringer har gitt et godt grunnlag for å velge de rette samarbeidspartnerne til prosjektet – deltakerne har bedre forutsetninger for å vurdere om prosjektet er verd å satse på.

Grad av involvering i prosjektet er en annen faktor som peker seg ut som en forklaring på utbyttet av prosjektet. For eksempel gir koordinatorene mye klarere uttrykk for at prosjektet gir gode resultater og effekter, enn det øvrige deltakere gir uttrykk for – noe som peker mot aktiv involvering som en viktig suksessfaktor. Flere av informantene peker også selv på aktiv involvering som avgjørende for suksess (ref. notatets del 2.3 for suksessfaktorer for ulike prosjekttyper).

På den annen side ser det ut til å være begrenset sammenheng mellom det arbeidet som nedlegges i søknadsskriving og bedriftens/forskermiljøets utbytte av prosjektet. Det er ikke slik at de prosjektene hvor miljøet har nedlagt mest arbeid i søknaden, kan forvente å få større utbytte av forskningen enn miljøer som har nedlagt lite arbeid.

Motiver og holdninger

Både de intervjuede forskerne i UoH-sektoren og informantene på institusjonsnivå fremhever de faglige motivene for å delta i EU-forskningen. De mener at deltakelse i EUs rammeprogram er viktig bl.a. fordi forskningsfronten er internasjonal, og deltakelse gir adgang til gode nettverk, til kompetanse og til forskningsfronten. Deltakelsen blir også sagt å heve kvaliteten på forskningen og å være viktig for miljøenes internasjonale posisjonering og renommé. EUs rammeprogram fremstilles av mange som en arena hvor det foregår mye viktig forskning og hvor det kan være avgjørende å ha innpass.

På den annen side ble det sagt at prosjektene ga økonomisk nettotap, idet de fleste prosjektene er underfinansiert. Dette kom særlig tydelig fram i intervjuene med informantene i instituttsektoren. EU-prosjekter ble sett som økonomisk problematiske og finansieringen alene synes sjelden å være motivet. Informantene fremstiller også EU-forskning som svært formalisert og byråkratisert – ikke bare i forhold til prosjekter fra Norges forskningsråd, men også i forhold til annet internasjonalt forskningssamarbeid.

Når det gjelder næringslivsdeltakerne virker SMBer generelt mer entusiastiske til EUs 6. rammeprogram enn det de store bedriftene gjør. SMBene kan fortelle om konkrete prosjekter som er viktig for deres forretningsvirksomhet, mens EU-prosjektene som de store bedriftene deltar i, utgjør mindre deler av mer langsiktig forskning. Forbeholdene i forhold til fremtidig deltakelse er også ulike i disse to gruppene. Flere av de store bedrifter uttrykker at de i fremtiden ønsker å satse på mindre og mer håndterlige samarbeidsformer innen EUs rammeprogram. SMBene er på sin side opptatt av at SMBene trenger ekstern støtte og ekspertise for å kunne delta i EU-forskning.

Forklaringer på varierende norsk suksess

Generelt har 6RP-søknader med norsk deltakelse høy suksessrate. I programmet som helhet ble kun 18,5 prosent av søknadene innvilget, mens hele 26,3 prosent av søknader med norsk deltakelse ble innvilget. Det er imidlertid store variasjoner mellom de ulike tematiske programmene og også mellom de ulike prosjekt-/samarbeidsformene. Med henblikk på å studere potensial for norsk deltakelse i fremtidige rammeprogram er det derfor viktig å undersøke hvorfor norske søkere oppnår stor suksess i noen deler av 6RP, mens deltakelsesnivået og gjennomslaget er mindre tilfredsstillende i andre deler av 6RP.

Variasjoner i deltakelsen og grad av gjennomslag synes først og fremst å reflektere norsk næringsstruktur og styrke og svakheter i norsk forskning. Informantenes budskap var at

Norge gjør det best i de delene av 6RP der norsk forskning er sterk, og mindre godt på felt der norsk forskningen står svakere. De minste institusjonene, og miljøene med de svakest etablerte forskningstradisjonene, ble utpekt som de som har de største utfordringene mht til å nå opp i konkurransen.

Flere informanter trakk også fram betydningen av god tilgang på informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger – for å øke sine sjanser til gjennomslag i EUs rammeprogram. Enkelte mente at i de innledende fasene av 6RP hadde tilgangen på informasjon (fra Norges forskningsråd) om ulike tematiske områdene i 6RP vært svært ulik. Her ble enkelte av de tematiske områdene hvor Norge gjorde det svakest i de første utlysningene spesielt nevnt. Det kan dermed synes som om variasjoner i norsk deltakelse reflekterer ulik norsk håndtering av de ulike programmene/temaområdene innen 6RP. Dette indikerer i så fall at tidlig og god informasjon til de norske forskningsaktørene kan være avgjørende for den norske deltakelsen.

Mulige tiltak for bedre utbytte av den norske deltakelsen i 7. rammeprogram

Studien peker ut flere faktorer som mer generelt begrenser norsk deltakelse i EU-forskningen:

- Faglig fokus i rammeprogrammet passer i varierende grad overens med fokus og interesser i de norske miljøene
- Utilstrekkelig informasjon om EUs rammeprogram
- Manglende ressurser og ekspertise i lokalt eller nasjonalt støtteapparat
- Ugunstige økonomiske betingelser for EU-forskningen

Med utgangspunkt i disse begrensningene og informantens erfaringer og synspunkter foreslås flere sett av tiltak for å bedre utbyttet av den norske deltakelsen i 7. rammeprogram.

Faglig fokus

For å bedre forholdet mellom norsk næringsstruktur og kompetanseprofil og faglig fokus i EUs rammeprogram foreslås:

- Mer aktiv politikk for å påvirke innholdet i EUs rammeprogram, blant annet gjennom initiering av nye teknologiplattformer, samt ”landslag” av norske forskere på utvalgte områder
- Mer gjennomtenkt faglig profil på parallelle nasjonale satsninger for å styrke norsk forskning på felt som er sentrale i EUs rammeprogram og for å styrke norsk samfinansiering av EU-prosjekter

Informasjonsflyt

For å forbedre norsk informasjonsflyt om EUs rammeprogram foreslås fire sett av tiltak:

- Tidlig informasjon til forskermiljøene om kommende arbeidsprogram og utlysninger slik at de kan være i forkant med hensyn til å ta kontakter, forberede konsortier og planlegge prosjekter
- God to-veis kommunikasjon mellom institusjonene og Forskningsrådet slik at det både lokalt og nasjonalt er god oversikt over aktuelle forskermiljøer og deltakere
- Formelle og forpliktende systemer for å systematisere og spre deltakererfaringer og søkerkompetanse
- Spesifikke informasjonstiltak rettet mot å øke deltakelsen av unge forskere og SMBer

Støtteapparat

Det foreslås videre å styrke hjelpeapparatet rundt norske søkere og deltakere slik at dette apparatet i høyere grad kan opptre som en buffer mellom søkere/deltakerne og EU-byråkratiet. Hovedpunkter her er:

- Enklere tilgang på informasjon, ekspertise og problemløsning for søkere
- Enklere tilgang på "hands-on" ekspertise på formalitetene i alle ledd av prosjektene, inklusive konsulenter med ekspertise i søknadsutforming og juridisk ekspertise på kontrakter og IPR
- Bedre ordninger for avlastning på den administrative delen av jobben, særlig for de som påtar seg rollen som koordinator

Økonomiske rammebetingelser

De økonomiske rammebetingelsene for RP-prosjektene er viktig både mht å gi muligheter og incentiver til å bruke tid på å utarbeide prosjektsøknader, og mht å sikre at deltakerne får best mulig forskningsutbytte av innvilgede prosjekter. Informantene har ikke konkrete forslag til hvordan de økonomiske rammebetingelsene for den norske EU-forskningen bør utformes. Vi har heller ikke sett det som vår oppgave å komme med forslag utover å viderefremme på hvilke områder informantene påpeker at økonomien bør bedres. Forslagene som formidles, for henholdsvis søknadsfasen og prosjektfasen, er:

Søknadsfasen

- Bedre ordninger for prosjektetableringsstøtte, inklusive mulighet for å leie inn hjelp til søknadsfasen.
- For SMBer kan det være aktuelt med spesielle støtteordninger, herunder også ordninger som gir andre aktører incentiver til å trekke med norske SMB i sine EU-søknader.

Prosjektfasen

- Bedre de generelle ordningene for nasjonal samfinansiering av EU-prosjekter (inkl. parallelle nasjonale satsninger)

- Garantere at norske Marie Curie-stipendiater som reiser ut, får minimum like gode betingelser som de ville fått ved tilsvarende Forskningsrådsstipend
- Eventuelt spesielle støtteordninger (bonusordning) for prosjekter som får SMBer med på tematiske prosjekter i 7RP

1 Innledning

1.1 Notatets innhold og fokus

Denne rapporten presenterer en intervjustudie om norsk deltakelse i EUs rammeprogram. Hovedfokuset er hvilket utbytte norske forskningsmiljøer har av å delta i EU-prosjekter (Europeiske samarbeidsprosjekter under EUs 6. rammeprogram for forskning og utvikling – ”6RP”). Vi har undersøkt forskningsmiljøenes egne erfaringer fra, og vurderinger av, prosjektdeltakelsen, samt deres meninger om forutsetningene for å øke det norske utbyttet i fremtidige rammeprogram. Studien trekker også veksler på informanter som ser den norske deltakelsen mer fra utsiden (eksternt hjelpeapparat og informanter i Brussel).

Bakgrunnen for studien er at oppfølgeren til 6RP – EUs 7. rammeprogram for forskning og utvikling, ”7RP” (fra 2007 til 2013) står på trappene. Det skal utarbeides en Stortingsproposisjon om norsk deltakelse i 7RP og i denne sammenheng ønskes de norske erfaringene fra 6RP belyst.

Gjennom å analysere nytte og suksess fra norsk deltakelse i 6RP tar studien sikte på å belyse potensialet for deltakelse i det kommende 7RP, samt å identifisere tiltak som kan iverksettes for å få mest mulig ut av fremtidig norsk deltakelse i EUs rammeprogram. Intensjonen har vært å sette særlig fokus på de områder hvor norsk deltakelse i 6RP har vært svakest. Studien skal slik også supplere Norges forskningsråds kvantitative monitorering av 6RP. Ved å trekke inn kvalitativ informasjon fra et bredt spekter av deltakere, berørte og interessenter i norsk deltakelse i EU-forskning, får vi et bedre grunnlag for å forstå hva som ligger bak de kvantitative mønstrene i den norske deltakelsen.

Videre vil materialet være egnet til å peke ut interessante problemstillinger for større survey-undersøkelser i forbindelse med en fremtidig evaluering av norsk deltakelse i 6RP, men materialet er i seg selv ikke egnet som grunnlag for å evaluere norsk deltakelse i 6RP.

Første kapittel presenterer problemstillinger og datagrunnlag. Kapittel to tar for seg hvilket utbytte ulike deltakergrupper har hatt av EUs 6. rammeprogram. I kapittel tre drøftes forutsetningene for å få godt utbytte av EU-forskning. I kapittel fire presenteres ulike aktørgruppers holdninger og motiver knyttet til deltakelse i EUs rammeprogram. Kapittel fem drøfter ulike forklaringer på varierende norsk suksess i EUs 6. rammeprogram. Siste kapittel oppsummerer ulike faktorer som synes å ha begrenset norsk deltakelse og suksess i 6. rammeprogram og drøfter mulige tiltak for å best mulig utbytte av den norske deltakelsen i 7. rammeprogram.

1.2 Datagrunnlag og metode

Datagrunnlaget består av tre ulike informantgrupper. For det første har vi undersøkt erfaringene til norske deltakere i 6RP (intervjuer på forskernivå). For det andre har vi undersøkt erfaringene på ”institusjonsnivå”. For det tredje har vi intervjuet personer som ser norsk deltakelse mer fra utsiden – både eksternt, profesjonelt hjelpapparat og personer i EU-kommisjonen. De tre gruppene av informanter beskrives nærmere under.

I tillegg til dette datamaterialet som er spesielt innsamlet for undersøkelsen, trekker vi også veksler på tidligere evalueringer av norsk deltakelse i EUs rammeprogram (4 RP og 5RP) og foreliggende statistikk for norsk deltakelse i 6RP.

Intervjuer med prosjektdeltakere/forskere

Studiens viktigste datakilde er intervjuer med prosjektdeltakere om deres erfaringer fra deltakelsen i 6RP-prosjekter. Vi har intervjuet i alt 40 deltakere i 6RP-prosjekter, hvorav 11 var prosjekt-koordinatorer. Utvalget av informantene ble foretatt med henblikk på å få en god dekning både med hensyn til ulike typer aktører, tematiske områder og prosjekttyper. Vi brukte Norges forskningsråd (EU-kontoret) sin oversikt over norske prosjektdeltakelser i 6RP til å trekke et strategisk utvalg av ulike typer deltakere og prosjekter med henblikk på å oppnå den ønskede bredde av informanter til å besvare problemstillingene. Utvalget omfatter:

- *Sektorfordeling*
16 deltakelser fra universiteter/høgskoler; 8 deltakelser fra instituttsektoren; 8 deltakelser fra SMBer; 8 deltakelser fra store bedrifter
- *Fordeling på tematiske områder i 6RP*
4 ENERGY; 2 FOOD; 5 GLOBAL; 7 IST; 3 LIFE; 6 NMP; 3 TRANSPORT
- *Fordeling på virkemidler/samarbeidsformer i 6RP*
10 STREP; 9 IP; 7 NoE; 6 CRAFT; 4 MCA; 3 SSA; 1 CA

Så langt som mulig prøvde vi å dekke de mest aktuelle tematiske områdene og prosjekttypene for hver av de fire aktørgruppene. Vårt første utvalg ble justert noe etter innspill fra Norges forskningsråd, men kun 3 av de inkluderte prosjektene er prosjekter foreslått av Norges forskningsråd.

Informantene ble bedt om å fortelle om erfaringer fra etableringen og gjennomføringen av prosjektet, vurdere i hvilken grad prosjektet hadde lyktes (så langt), hva det norske miljøet hadde fått ut av prosjektdeltakelsen, samt hvordan de mente norske forskere og myndigheter burde forholde seg for å få best mulig utbytte av EUs fremtidige rammeprogram (se vedlagt intervjuguide, appendiks 2).¹ Det lengste intervjuet i denne

¹ Intervjuene inneholdt også en del spørsmål til et annet prosjekt om norsk deltakelse i EUs rammeprogram (for Kunnskapsdepartementet). Intervjuguidene i appendiks 2-4 er de felles intervjuguidene for begge prosjektene.

gruppen av informanter var på 70 minutter, det korteste på 20 minutter (telefonintervjuer med gjennomsnittlig varighet på rundt 40 minutter). Denne informantgruppen ble lovet anonymitet slik at de kunne snakke fritt om sine erfaringer uten at eventuelle opplysninger om negative forhold skulle kunne føres tilbake til enkeltprosjekt.

Informanter på institusjonsnivå og personer som ser norsk deltakelse fra utsiden

I tillegg til deltakere i 6RP-prosjekter intervjuet vi et bredt spekter av personer som har informasjon om den norske deltakelsen fra ulike hold (til sammen 17 personer). For det første er personer som er involvert i norsk deltakelse fra ”institusjonsnivå”, intervjuet. Disse omfatter informanter (dels i ledelse/dels i administrasjon)² ved alle de store universitetene, samt enkelte andre læresteder og forskningsinstitusjoner. Representanter fra disse organisasjonene er også intervjuet (UHR og FIFO, ref. fullstendig liste i appendiks 1).

Videre er personer som ser den norske deltakelsen fra Brussel, intervjuet – ”Scientific Officers” i EU-kommisjonen, samt den norske Forskningsråden i Brussel. I tillegg er enkelte personer med lang erfaring i å bistå norske RP-søkere intervjuet (eksternt profesjonelt hjelpeapparat, ref. fullstendig liste i appendiks 1).

Temaene for intervjuene på institusjonsnivå var institusjonens interesse for de ulike tematiske områder i 6. og 7. rammeprogram og de ulike samarbeidsformene/instrumentene, EU-prosjekters strategiske betydning for institusjonen, samt meninger om hvordan Norge og norske deltakere kan få bedre utbytte av EUs rammeprogram i framtiden (ref. Appendiks 3). Dette var telefonintervjuer med gjennomsnittlig varighet på rundt 40 minutter.

Temaene for intervjuene med ”eksterne” informanter var hvilke tematiske områder i 6. og 7. rammeprogram og hvilke samarbeidsformer/instrumenter de så som mest interessante for Norge, mulige forklaringer på ulikt norsk gjennomslag i de ulike delene av 6RP, samt hva som evt kan gjøres for at Norge kan få bedre utbytte av sin deltakelse i 7RP (ref. Appendiks 4). Dette var telefonintervjuer med gjennomsnittlig varighet på 50 minutter.

Begrensninger

Fordelen med kvalitative fremfor kvantitative tilnæringer når en studerer ulike aktørgruppers erfaringer med et gitt program eller tiltak, er at en får bedre innsikt i et bredt spekter av forhold, og ikke minst bedre grunnlag for å forstå motiver, årsaker og sammenhenger. Intervjuer i samtaleform gir også mindre muligheter for at forsker/intervjuer og informant misforstår hverandre enn i mer kvantitativt orienterte studier. På den annen side kan funn fra en studie med et fåtall informanter, som ikke er tilfeldig

² Den typiske informant her er på forskerdirektørnivå/den ansvarlige for EU-forskningen ved institusjonen.

trukket, ikke generaliseres slik statistiske analyser gir mulighet for. I vår studie er informantene valgt ut strategisk for å dekke både ulike aktørgrupper, tematiske områder og virkemidler – slik er blant annet ”sjeldne” deltakergrupper overrepresentert. Likeledes har en forholdsvis stor andel av informantene koordinatorsvar for prosjektene de uttaler seg om. Det er også viktig å være klar over at studien kun omfatter deltakere og direkte interessenter i EUs rammeprogram. Dette gir etter all sannsynlighet skjevhet i retning av mer positive holdinger og erfaringer med 6RP – i forhold til hva vi ville finne blant norske forskere generelt.

2 Hva er nytten av deltakelsen i EUs rammeprogram?

I dette kapitlet tar vi for oss hvilket utbytte deltakerne og deltakerinstitusjonene har hatt av 6RP-prosjekter. Vi er først og fremst ute etter å se i hvilken grad EU-prosjektene bidrar med noe som andre forskningsprosjekter ikke bidrar med. Hva som eventuelt er unikt med disse prosjektenes rolle i det norske forskningssystemet.

Forskningsprosjekter kan gi mange ulike typer utbytte. For det første økt kunnskap og kompetanse, dvs. resultater knyttet til forskningsinnhold og kunnskapsoverføring. For internasjonale samarbeidsprosjekter vil også nettverksbygging og internasjonal posisjonering kunne være viktige resultater. For det tredje kan resultatene gi ny teknologi eller nye produkter som evt. har et kommersialiseringspotensial. I neste instans kan vi tenke oss at anvendelse og kommersialisering av resultatene gir deltakerne en økonomisk gevinst.

For å kunne få informasjon om utbytte, valgte vi ut prosjekter fra de første utlysningene i 6RP, altså de første prosjektene som ble startet. Siden EU-prosjekter er store, mangeårige samarbeidsprosjekter er det likevel de færreste av prosjektene som er avsluttet. Kun 5 (1 CRAFT, 1 IP, 2 SSA og 1 MCA) av de 40 inkluderte prosjektene var avsluttet per september 2006. Dette innebærer at vi hovedsakelig har informasjon fra pågående prosjekter – på tross av at vi valgte ut de 6RP-prosjekter som har kommet lengst.

Vi har derfor begrenset informasjon om alle typer utbytte av prosjektene. Det er hovedsakelig nettverksbygging, internasjonal posisjonering og faglige resultater og kunnskapsoverføring underveis i prosjektet som vi har informasjon om. Det er de færreste av informantene som kan si mye om realiserings- og kommersialiseringspotensialet, og ingen som kan foreløpig si noe om økonomisk gevinst. Det må derfor understrekes at dette kapitlet bygger på deltakernes egne foreløpige vurderinger av hvorvidt prosjektene har lyktes, vurderinger av eget utbytte av prosjektdeltakelsen, samt deres forventninger til suksess og utbytte. For å kunne vurdere eventuell økonomisk gevinst måtte man ha undersøkt resultatene av prosjektene flere år etter prosjektavslutning.

2.1 UoH-sektoren

Med totalt 299 deltakelser står UoH-sektoren for en fjerdedel av alle norske deltakelser i 6RP.³ Informantene i UoH-sektoren la klart hovedvekten på det faglige utbyttet av prosjektene og på nettverksbyggingen og de mulighetene for internasjonal posisjonering som prosjektene ga.

De aller fleste omtalte det faglige utbyttet i positive vendinger. Det ble blant annet sagt:

- at prosjektet representerte samarbeid helt i forskningsfronten, at prosjektet var viktig for utviklingen av fagfeltet,
- at prosjektet ville være ryggraden i miljøets forskning og publisering fremover
- at prosjektet ga ny kunnskap/innsikt og kompetanseoppbygging for deltakerne, at prosjektet har gitt viktig nyrekruttering til fagmiljøet,
- at prosjektet ga tilgang til større datasett, eksempelvis ved oppbygging av nye databaser som ville gi grunnlag for videre forskning.

Vurderingene er altså i hovedsak klart positive. Når informantene ble bedt om å vurdere prosjektenes suksess og nytte på en skala fra 0 til 10, ble en slik positiv vurdering fremhevet. Med ett unntak plasserte de prosjektet sitt mellom 7 og 10 på denne skalaen.⁴ Generelt var det de som hadde koordinatoransvar, som ga den mest positive vurderingen.

Noen få meldte imidlertid om lite faglig utbytte så langt i prosjektet, og mente at prosjektet hadde for lite forskningsinnhold til å være faglig interessant for dem. Dette gjaldt to prosjekter. Det ene var et NoE⁵ som informanten oppfattet som et stort nettverk med lite penger å fordele og hvor det heller ikke var identifisert konkrete faglige utfordringer som skulle løses. Det andre var et SSA (Specific Support Action) hvor informanten hadde havnet i en konsulentrolle overfor de andre partnerne og hvor prosjektet var blitt styrt slik at hovedfokuset ikke var faglig interessant for informanten.

Blant de forhold som ble nevnt av forskerne når de beskrev utbytte i form av nettverksbygging og internasjonal posisjonering var:

- Prosjektet har gitt økt internasjonal kontakt og samarbeid, miljøet har fått interessante fremtidige samarbeidspartnere
- Prosjektet har gitt økt faglig synlighet, internasjonal anerkjennelse og prestisje, mer internasjonal publisering
- Prosjektet har gitt mulighet til å jobbe med de beste forskerne på feltet, samt viktig posisjonering for fremtidige EU-prosjekt

Økt internasjonal kontaktflate og synlighet nevnes spesielt som en viktig effekt for Marie Curie-stipendiatene. På felt der det er mindre klart hvem som er de beste forskerne, nevnes det også at prosjektsamarbeidet har gitt verdifull informasjon mht hvem en bør, og hvem en ikke bør, satse på å samarbeide med i fremtiden.

³ Tall fra Norges forskningsråd per 1.8.2006.

⁴ Teksten er basert på de UoH-deltakerne som besvarte spørsmålet ”kvantitativt”. Om lag halvparten av informantene vegret seg for å benytte skalaen, eller mente det var for tidlig å ha en mening.

⁵ Forskjeller på de ulike prosjektformer/virkemidler i 6RP er forklart i del 3.2.

For enkelte av informantene var også pengene i seg selv viktige idet de får finansiert prosjekter de ellers ikke kunne utført. Noen har fått avslag nasjonalt og bruker EU som en alternativ pengesekk til Norges forskningsråd. En Marie Curie-stipendiat mente eksempelvis at EU-prosjektet hadde gitt ham muligheten til å utvide kompetansefeltet sitt og samtidig følge sine egne forskningsinteresser, mens han mente at for å få et nasjonalt postdoktorstipend ville han ha måttet forsette å forfølge problemstillingene i sin doktoravhandling, noe han var langt mindre interessert i.

2.2 Instituttsektoren

Instituttene synes så langt å ha hatt betydelig utbytte av å delta i 6RP-prosjekter. Instituttsektoren er også den sektoren som har størst deltakelse i EUs rammeprogram. Per 1. august 2006 hadde instituttsektoren 413 deltakelser og stod for 35 prosent av den norske deltakelsen i 6RP.

Alle de utvalgte prosjektene fra instituttsektoren ble av informantene vurdert som over middels viktige i forhold til deres øvrige prosjekter. Flere understreket av det dreide seg om en type prosjekt som krevde internasjonalt samarbeid eller at det ikke fantes alternativ finansiering for prosjektet.

I likhet med informantene i UoH-sektoren, la også informantene i instituttsektoren hovedvekten på det faglige utbyttet av prosjektene og på nettverksbyggingen og de mulighetene for internasjonal posisjonering som prosjektene ga. Når det gjaldt det faglige utbyttet ble det lagt vekt på at prosjektene ga faglige gevinster i form av nyskapende forskning, utvikling av nye metoder, økt faglig forståelse og hevet kompetansenivå ved instituttet. Mer konkret ble innsikt i hvordan markedene utvikler seg fremhevet som en viktig gevinst for ett av instituttene (innsikt med stor overføringsverdi til andre prosjekter). Nettverksbygging generelt, og mer spesifikt å komme i inngrep med utenlandske forskningsinstitusjoner og store internasjonale selskaper var andre typer nytte som ble vektlagt. Forskerne vektla også at prosjektdeltakelsen ga økt faglig prestisje.

Økonomisk ble EU-prosjekter fremstilt som problematiske for instituttene, de synes å satse på EU-prosjekter mer på tross av økonomien i prosjektene enn på grunn av den. For det første er prosjektene sjelden fullfinansiert og tærer derfor på institusjonens interne ressurser – dette til tross for at ordningen med medfinansiering fra Norges forskningsråd har bedret forholdene i 6RP i forhold til de tidligere rammeprogrammene. I tillegg går det med mer ressurser i søknadsfasen og til økonomisk rapporteringen og revisjon på EU-prosjekter enn på andre prosjekter.

Det var imidlertid også noen få negative røster mht tilleggsverdien ved EU-prosjektene. For ett prosjektet ble det hevdet at det ikke var noen merverdi i at det var blitt et EU-prosjekt, men at det tvert imot hadde vært bedre om det var et rent norsk prosjekt.

Prosjektet kunne vært gjennomført med bare norske partnere, men man hadde ikke klart å oppnå nasjonal finansiering og nå var det en viss fare for at resultatene og nytten forsvant ut av landet fortalte den norske koordinatoren for prosjektet. Her var altså finansieringen hovedmotivet for å søke 6RP, mens denne konteksten ifølge informanten ikke ga noen faglig tilleggsverdi til prosjektet.

2.3 Næringslivet

I næringslivet har vi intervjuet både deltakere i SMBer og i store bedrifter. Disse aktørgruppene deltar i ulike typer 6RP-prosjekter og har også ulike erfaringer med 6RP-deltakelsen. Som bakgrunnsinformasjon her kan nevnes at næringslivet totalt står for 351 (29 prosent) av de norske deltakelsene i 6RP. Av disse står SMBer for mer enn halvparten. Målt i andelen av fordelte EU-midler mottar de likevel langt mindre enn de store bedriftene (de mottar 1/3 av samlet EU-støtte til norsk næringsliv, tall fra Norges forskningsråd per 1. august 2006). SMBene deltar altså i mindre prosjekter og mottar mindre støtte enn de store bedriftene.

For *SMBene* synes det tydelig at ulike former for nytte (kunnskaps-, og kompetansemessig, nettverk og internasjonal posisjonering, økonomisk og kommersielt) virker sammen og styrker det samlede utbyttet bedriften har av prosjektet. Prosjektsamarbeidet og nettverksbyggingen i prosjektene har bidratt både spesifikt til utvikling av ny teknologi som gir bedriften nye forretningsmuligheter, og mer generelt gitt kompetanseheving og bedret evne til å løse problemer. I flere tilfeller var også nye nettverk og markedsmuligheter knyttet sammen ved at det var mange potensielle kunder i konsortiet. Noen understreket at bedriftens utbytte av prosjektet ennå var uvisst, noen understreket at de uansett ville ha lært mye av prosjektet som ville være nyttig i videre teknologi- og produktutvikling og/eller at de hadde knyttet mange nyttige kontakter. Flere var også opptatt av samfunnsbetydningen prosjektet kan få på lengre sikt. Oppsummert peker SMB-informantene på en rekke ulike typer av utbytte:

- Kompetanseheving og forbedret evne til problemløsning
- Utvikling av ny teknologi og nye forretningsmuligheter
- Nye nettverk og markedsmuligheter, inkl. potensielle kunder i konsortiet

Ut fra intervjuene med deltakere i *store bedrifter* synes det som om disse har fått noe mindre ut av prosjektene enn det SMBene har, selv om dette er vanskelig å gi presise mål på. I flere tilfeller dreier det seg om store prosjekter der den norske bedriften kun har en liten rolle og det foreløpig har kommet få konkrete resultater fra prosjektet. Flertallet er likevel positive til deltakelsen og viser blant annet til at deltakelsen har gitt:

- Styrket kompetanse, langsiktig kompetansebygging
- Utvidet forskernettverk, kontakt med mange kompetente organisasjoner og personer

- Mer innsikt i hva som skjer i andre europeiske land – både markedsmessig og med henblikk på bedre innsikt i andre kulturelle settinger

I noen tilfeller ble det også fremhevet at selve prosjektet var svært interessant og lovende. Samtidig ble det understreket at EU-prosjektet kun var én del av langsiktig forskning og produktutvikling og isolert sett hadde mindre forretningsmessig nytte. En informant la eksempelvis vekt på at deres *interne* prosjekter var viktigere for bedriftens forretningsvirksomhet enn det EU-prosjektet var. Dette er i tråd med at de prosjekttypene som de store bedriftene deltok i (som inkluderer IP og NoE) som regel har et videre perspektiv enn CRAFT-prosjekter hvor de fleste SMB-informantene deltok. Det var likevel betydelige meningsforskjeller innad i gruppen av informanter i store bedrifter. Noen fremhevet at EU-prosjektene ga verdifull kompetanseheving og muligheter til å være med på forskning man ellers ikke ville komme i kontakt med, mens andre sa at de hadde andre internasjonale forskningsarenaer som var mer nyttige for bedriftens virksomhet enn det det aktuelle EU-prosjektet hadde vært så langt.⁶

Den mest negative informanten fant vi også i denne gruppen (store bedrifter). Han mente at bedriften hadde fått minimalt med utbytte av prosjektet på tross av at de hadde lagt rundt 12 månedsverk i søknadsskrivingen, og at de kunne ha fått det samme utbyttet som observatør og dermed spart ressursene de hadde brukt på prosjektet.

2.4 Sammenfatning

Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet er det begrenset hva en kan konkludere om utbytte av ikke avsluttede prosjekter. Det vi kan si noe om, er deltakernes egne foreløpige vurderinger av hvorvidt prosjektene har lyktes, og av eget utbytte av prosjektdeltakelsen, dels deres forventninger til suksess og utbytte.

I hvilken grad bidrar EU-prosjektene med noe som andre forskningsprosjekter ikke bidrar med? For de fleste informantene fremstår EU-prosjektene som viktige. Dette fremkommer blant annet ved at de rangerer EU-prosjektene over sine øvrige prosjekter når de blir bedt om å beskrive EU-prosjektets betydning og effekter. Betydningen og effektene er særlig knyttet til at prosjektene muliggjør forskning som krever internasjonalt samarbeid og at de også har betydelige effekter knyttet til nettverksbygging og posisjonering internasjonalt. Prosjektene fremste ”merverdi” er altså knyttet til at de er internasjonale samarbeidsprosjekter. EUs rammeprogram fremstår ikke bare som et alternativ til nasjonal

⁶ I evalueringen av den norske deltakelsen i 5RP fremkom det at forskerne i store bedrifter mente at deltakelsen ga dem økt legitimitet internt i konsernene (“Evaluation of Norway’s participation in the EU’s 5th Framework Programme.” NIFU, STEP & Technopolis, 2004). Denne typen effekter har vi ikke spurt spesifikt om i denne intervjustudien.

forskningsfinansiering, men som en mulighet til å realisere store og viktige prosjekter, bygge nettverk og få en mer internasjonal profil på forskningen.

Så langt melder informantene om at deres deltakelse i 6RP-prosjekter har gitt:

- Betydelig kunnskaps-, og kompetansemessig utbytte
- Betydelig utbytte i form av nettverksbygging og internasjonal posisjonering
- Foreløpig er det lite å vise til mht realisering og kommersialisering, men flere av SMBene mener at prosjektene her er svært lovende
- Det er alt for tidlig å vurdere økonomisk utbytte av prosjektene

De forholdsvis få negative erfaringer som fremkom i intervjuene kan i hovedsakelig knyttes til at prosjektet hadde lite forskningsinnhold eller at det var for mange partnere i prosjektet, og/eller at informanten hadde hatt liten mulighet til å påvirke faglig fokus. I to tilfeller ble det også hevdet at det ikke var noen tilleggsverdi ved at det var et EU-prosjekt, men at hovedgevinsten var at man hadde fått finansiert et prosjekt som ikke hadde fått nasjonal finansiering. Generelt synes de store bedriftene å ha hatt noe mindre direkte utbytte av deltakelsen enn det de andre aktørgruppene har hatt.

Det er også mulig å trekke noen foreløpige konklusjoner med hensyn til 6RPs betydning for det norske *forskningssystemet*. For det første pekes det på at EU-forskningen har bidratt til holdningsendringer og endringer i samarbeidsformer. Flere av aktørene synes å tenke forskningsstrategisk på en større og mer ekspansiv måte enn tidligere, og de ser nye forskningsmuligheter som fremkommer ved å satse på nye prosjekt- og samarbeidsformer. Spesielt informanter ved universitetene (på institusjonsnivå) peker på mer satsning på større samarbeidsprosjekter også utenom EU-forskningen. Universitetene blir normalt oppfattet som den delen av forskersamfunnet som er mest konservativ mht å la sine arbeidsmåter knyttet til forskning bli påvirket av eksterne forhold. Når det hevdnes at disse samarbeidsformene blir påvirket av EU-forskningen, er dette et viktig funn som bør følges opp når den norske deltakelsen i 6RP skal evalueres.

Et annet overordnet spørsmål er om 6RP har bidratt til at norsk forskning blir bedre integrert i europeisk forskning. En målsetning med 6RP er at prosjektsamarbeidet skal bidra til varige nettverk og fortsatt forskningssamarbeid mellom partene. De intervjuede norske deltakerne mener selv at samarbeidet styrkes gjennom prosjektene. Selv om flere av dem har samarbeidet med prosjektpartnerne også før 6RP-prosjektet, så regner de med at 6RP-prosjektet har styrket båndene til flere av de mest interessante samarbeidspartnerne i prosjektet og mener at prosjektene har lagt grunn for fremtidig samarbeid. Flere kan også fortelle at de allerede har etablert samarbeid med (enkelte av) prosjektpartnerne i nye sammenhenger. Analyser av norske forskeres samforfatterskap med forskere i andre land viser dessuten klar økning i samforfatterskap med andre europeiske land (fra 1990 til 2003, kilde NIFU STEP/Thomson ISI). Konklusjonen blir at prosjektene har bidratt til styrket samarbeid, men noe mål på bedret integrering i europeisk forskning er det for tidlig å gi.

3 Hvilke faktorer bidrar til suksess?

6RP-søknader med norske deltakere har hatt en forholdsvis høy innvilgelsesprosent (26,3 prosent mot 18,5 for 6RP som helhet, ref. også kapittel 5). Våre informanter på forsker/deltakernivå hadde alle oppnådd EU-finansiering. Blant disse informantene som hadde kommet gjennom nåløyet, var det også de som hadde erfaring med avslåtte EU-søknader. De fleste hadde også hatt betydelig utbytte av deltakelsen i prosjektet. Hva mener disse deltakerne bidrar til vellykkede EU-prosjekt?

I dette kapitlet ser vi på suksessfaktorer slik de norske deltakerne i 6RP selv definerer dem. To ulike former for suksess behandles. Først ser vi kort på hva som skal til for å oppnå finansiering fra EUs rammeprogram (vellykket søknad). Her trekker vi også inn synspunkter som fremkom i intervjuer med det eksterne profesjonelle støtteapparatet. Deretter ser vi på hva som bidrar til at en får utbytte av prosjektdeltakelsen (vellykket prosjekt).

3.1 Hvordan oppnå EU-støtte?

Informantene trekker fram en rekke ulike faktorer som de mener var viktige for at deres søknad lyktes. De kan sammenfattes i fire stikkord: informasjon, kompetanse, nettverk og tid.

Det ble fremhevet at det er viktig med kjennskap til og innblikk i programutviklingen innen de ulike delene av rammeprogrammet for å være i forkant og ha tilstrekkelig tid til å finne egnet vinkling av prosjektet, samt til å danne konsortium og utforme søknaden. Det er viktig å ha tilgang til løpende informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger, bruke tid på søknaden og å forankre den godt i EU-dokumenter. Aktiv promotering av egen kompetanse og forskningsinteresser overfor kommisjonen – å snakke med ansvarlig person i Brussel – helst før arbeidsprogram er ferdig utformet, ble nevnt som spesielt effektivt. Ressurser til å reise til Brussel i søknadsfasen ble fremhevet av flere som viktig.

I tillegg til å posisjonere seg i forhold til den kommende utlysningen, er det viktig å posisjonere seg overfor potensielle partnere. Det er viktig å ha de rette forbindelsene, dvs. å være godt posisjonert i forhold til de mest sentrale internasjonale forskernettverkene på feltet, ble det sagt. Noen så nettverk som den ”enkleste” faktoren. Om en har et godt internasjonalt kontaktnett og publiserer internasjonalt, vil en få mange invitasjoner til å delta i EU-søknader, ble det hevdet.

Noen var også opptatt av den hjelpen en kunne få ved å benytte profesjonell ekspertise på EU-søknader. Spesielt om man skal koordinere store prosjekter synes en å kunne vinne

mye på å innhente ekstern ekspertise på EU-søknader. Også om man har liten intern erfaring eller kompetanse knyttet til EU-søknader kan det være påkrevd med ekstern profesjonell hjelp (eksempelvis for SMBer). Her kan det være snakk om hjelp til alt fra å finne egnede samarbeidspartnere, utlysninger og prosjektformer, til å heve søknadens kvalitet mht form og fremstilling, samt å overholde formalkravene til de ulike søknadstyper.

Oppsummert synes følgende faktorer å være viktig for søknadens suksess:

- Løpende informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger
- Finne tema med høy markedsverdi for RP/EU som samtidig matcher egen kompetanse og forskningsinteresser
- Posisjonere seg overfor mulige partnere
- God tid til å skrive søknaden
- Bistand fra ekstern konsulent (spesielt om en er koordinator eller fersk søker)
- Ressurser til å reise til Brussel i søknadsfasen

I kapittel 5 trekker vi dette noe videre og ser på om ulik grad av oppfyllelse av disse suksessfaktorene kan forklare noe av variasjonen i norsk gjennomslag i de ulike delene av 6RP.

3.2 Hvordan få utbytte av deltakelsen?

6. rammeprogram har mange ulike prosjekttyper – med ulike typer av utfordringer og muligheter. Når vi skal viderefremde informantenes forklaringer på at de fikk godt utbytte av sitt EU-prosjekt, sorterer vi derfor etter prosjekttype. ”Prosjekttype” dekker her to av de såkalte horisontale aktivitetene (CRAFT og Marie Curie-prosjekter), og tre av de mest sentrale virkemidlene under de tematiske områdene (STREP, IP og NoE).

CRAFT

CRAFT-prosjekter er rettet mot SMBer. Hensikten er å la mindre bedrifter få løst felles FoU-utfordringer gjennom å samarbeide med forskningsmiljøer i utviklingen av ny teknologi, nye prosesser eller nye produkter. Prosjektene omfatter minimum tre SMBer og to forskningsaktører (forskningsinstitusjon, universitet/høyskole eller teknologibedrift). Blant våre informanter kommer CRAFT-deltakere først og fremst fra SMBer, men også fra UoH-sektoren.⁷

⁷ CRAFT er en såkalt horisontal aktivitet og ligger slik ikke under de tematiske områdene i 6RP. Det er likevel mulig å inndele CRAFT-prosjektene tematisk. En slik inndeling er foretatt i statistikk fra Norges forskningsråd, som viser at en stor del av norske CRAFT-deltakelser er innen fiskeri- og havbruksprosjekter. De CRAFT-deltakerne som er intervjuet, dekker fire av de temaområdene hvor Norge har flest CRAFT-deltakelser.

Informantene fra CRAFT-prosjekter vektla faktorer knyttet til prosjektdefinering, valg av partnere og koordineringen av prosjektet. For å få vellykkede prosjekter trenger man klare mål som alle er enige i. Samtidig trenger en å forankre prosjektet både i forskningsfronten og i bedriftens teknologiske forutsetninger, og å oppnå en balanse mellom ambisiøse og realistiske mål. Egenskaper som ble fremhevet for å beskrive de ”riktige” partnerne var høy fagkompetanse, engasjement og åpenhet, samt forståelse for kundebehov.

Videre ble det fremhevet at god koordinering var en viktig betingelse for suksess. Det var også viktig å delta aktivt i prosjektet for å få godt utbytte av det. Det å delta i ledelsen av prosjektet gir størst styringsmulighet, ble det påpekt – og også uten nødvendigvis å være koordinator kunne slik involvering gi gode resultater.

Strategiske forskningsprosjekter (STREP – Specific Targeted Research Projects)

Strategiske forskningsprosjekter er mindre samarbeidsprosjekter rettet mot å løse vitenskapelige og teknologiske problemstillinger. Prosjektene skal ha fokus både på ny kunnskap og på at resultatene kan gi grunnlaget for nye, større forskningsoppgaver. Blant våre informanter er det STREP-deltakere i alle fire aktørgrupper (UoH, institutt, SMB og stor bedrift).

STREP-deltakerne vektla hovedsakelig faktorer knyttet til valg av partnere og koordineringen av prosjektet når de skulle forklare hvordan man fikk godt utbytte av prosjektene. Det ble sagt at man trengte en pågående, aktiv og engasjert gruppe med god personkjempe og felles faglige mål. Å bygge (videre) på etablerte og velfungerende samarbeid synes å være en utbredt strategi for å få et faglig dyktig og motivert team. Videre ble det vektlagt å få inn partnere med høyt kompetansenivå, sikre tverrfaglig dekning og få dekket hele verdikjeden i prosjektet, inklusive å involvere brukere. I tillegg til riktige partnere ble det sagt at god koordinering og ”mye og hardt arbeid” skulle til.⁸

Integrerte prosjekt (IP – Integrated Projects)

Integrerte prosjekter er store prosjekter (med store konsortier) som kan romme grunnforskning, anvendt forskning, demonstrasjonsaktiviteter og forskerutdanning, og alle varianter mellom disse. Det forutsettes tverrfaglig samarbeid og prosjektene skal produsere kunnskap for å nå de definerte mål innen 6RPs tematiske områder. Her gis det økonomisk støtte til selve forskningen. Blant våre informanter er det IP-deltakere i tre av aktørgruppene: UoH, institutt og stor bedrift.

IP-informantene vektla de samme typer faktorer som CRAFT-informantene – prosjektdefinering, valg av partnere og koordineringen av prosjektet – men med et noe annet innhold. Med henblikk på partnervalg ble det sagt at man trengte et faglig sterkt

⁸ Her er også inkludert svar fra en CA-deltaker (Coordination Actions/Koordineringstiltak).

konsortium og god fordeling mellom ulike typer partnere – altså samme type faktorer som for STREP, men i større skala. Universitetsforskere som koordinerte eller deltok i integrerte prosjekter, mente at samarbeidet og kommunikasjonen med de beste europeiske forskermiljøene på feltet var avgjørende for deres utbytte av prosjektet. Når det gjaldt forskningsinnholdet ble det fremhevet at langsiktighet og ambisjoner om å bli ledende på verdensnivå var viktig. Videre ble høy sosioøkonomisk relevans og god formidling overfor relevante myndigheter og industrien fremhevet for at prosjektene skulle gi ønsket utbytte.

Når det gjaldt koordinering ble god ledelse og organisering og god kommunikasjon mellom partneren fremhevet. En koordinator var spesielt opptatt av at det måtte formidles klare forventninger til den enkelte partner og lederne av delprosjektene. Svarene var også preget av at IP er store prosjekter og det ble påpekt at det er de dedikerte og fokuserte prosjektene som er de beste, mens store prosjekt kan gi for stort faglig sprik, bli for uoversiktlige og gi lite integrert forskning. Mer spesielt ble det fremhevet at gode tekniske løsninger, eksempelvis enkel tilgang til alle datasett, kunne sikre bedre utbytte fra prosjektene.

Ekspertnettverk (NoE – Networks of excellence)

NoE er store nettverksprosjekt. Formålet med nettverkene er at samarbeidet skal styrke og videreutvikle Europas FoU-kapasitet, minske fragmentering av forskningen, samt å oppnå mer kunnskap på spesifikke felt. Det gis i hovedsak støtte til aktiviteter og tiltak som fremmer integrering av forskningen, mens selve forskningen i nettverkene forutsettes finansiert fra annet hold. Blant våre informanter er det IP-deltakere i tre av aktørgruppene: UoH, institutt og stor bedrift.

Også informanter som deltok i NoE nevnte faglig sterkt konsortium og å ha med kompetente personer og organisasjoner i prosjektet som viktig for å lykkes. NoE-informantenes svar bar ellers preg av at de så flere svakheter ved NoE som prosjektform. Det ble understreket at store prosjekter med veldig mange partnere er tunge å styre og at prosjekter med færre partnere ville gitt større utbytte. Videre ble det sagt at mangel på ressurser til kontinuerlig involvering i prosjektet begrenset nytten av det. Her påpekte en informant at hans bidrag til prosjektet i hovedsak ble finansiert av andre kilder og at dette begrenset både innsats og utbytte. En mente også at klarere identifisering av de faglige utfordringene i prosjektet ville gitt større utbytte. En deltaker fra instituttsektoren mente på sin side at hans NoE kunne oppnådd mer i form av døråpning mot industrien og markedet om det hadde vært mer industrideltakelse i prosjektet.

Problemene som påpekes mht NoE synes altså dels å dreie seg om underfinansiering, dels for mange partnere og dels uklar identifisering av faglige utfordringer. Her er det også mulig å tolke underfinansiering som det overordnede problemet – at hovedproblemet er at nettverkene har for lite midler i forhold til størrelsen og at dette også påvirker evnen til å

identifisere og arbeide med spesifikke faglige utfordringer. Som nevnt over forutsettes forskningen å bli finansiert fra annet hold.

MCA – Marie Curie Actions

MCA har til hensikt å styrke den europeiske forskerutdanningen, og øke kvaliteten og kvantiteten på forskerutvekslingen. ”Prosjektformen” omfatter en rekke ulike støtteordninger, hvorav hovedtyngden ligger på ulike stipendordninger for forskermobilitet og ulike virkemidler for å støtte vertsinstusjoner for forskerutdanning. Alle våre MCA-informanter er i UoH-sektoren. De representerer både stipendiatsiden og organisator- og vertsinstusjonssiden.

Fra stipendiatsiden ble det lagt vekt på betydningen av å bruke sine nettverk til å finne fram til det beste vertsmiljøet. Fra organisatorer av MCA-nettverk etc. ble det vektlagt å få med folk som har gjensidig interesse for prosjektet, og som kjenner hverandre og stoler på hverandre. Her ble det som i andre prosjektformer vektlagt både å bygge videre på allerede fungerende samarbeid og å få med de beste forskerne (partnere). Prosjektene innebærer også mer spesifikke utfordringer med hensyn til planlegging og organisering, blant annet ble det nevnt at det var avgjørende å være ute i god tid for å få tak i og ansette dyktige stipendiater.

Generelle faktorer som bidrar til suksess

Som nevnt i forrige kapittel var det en informant som hadde lagt ned rundt 12 månedsværk i søknadsprosessen, og hadde oppnådd EU-støtte, men likevel fått minimalt med utbytte av prosjektet. Selv om denne erfaringen hører til unntakene, ser det også mer generelt ut til å være begrenset sammenheng mellom det arbeidet som nedlegges i søknadsskriving og bedriftens/forskermiljøets utbytte av prosjektet. Det er ikke nødvendigvis slik at de prosjektene hvor miljøet har nedlagt mest arbeid i søknaden, har større utbytte av forskningen enn miljøer som har nedlagt lite arbeid.⁹

På den annen side ser det ut til å være sammenheng mellom prosjektets suksess og i hvilken grad prosjektet bygger videre på tidligere forskningssamarbeid. I de tilfellene der prosjektet bygger videre på tidligere forskningssamarbeid uttrykker informanten større tilfredshet med prosjektet og større tro på resultatene av det. Forklaringen kan her være at tidligere erfaringer har gitt et godt grunnlag for å velge de rette samarbeidspartnerne til prosjektet – deltakeren har bedre forutsetninger for å vurdere om prosjektet er verd å satse på.

⁹ Det er derimot sannsynlig at det er en sammenheng mellom tid og ressurser nedlagt i søknaden og innvilgelse av søknaden, men her har vi ikke data.

Grad av involvering i prosjektet er en annen faktor som peker seg ut som en forklaring på utbyttet av prosjektet. For eksempel gir koordinatorene mye klarere uttrykk for at prosjektet gir gode resultater og effekter, enn det øvrige deltakere gir uttrykk for – noe som peker mot aktiv involvering som en viktig suksessfaktor. Flere av informantene peker også selv på aktiv involvering som avgjørende for suksess. Selv om materialet gir god dekning for at det er en sammenheng mellom aktiv involvering og utbytte, må det også påpekes at forholdet er komplekst. Tro på at et prosjekt vil gi godt utbytte vil normalt gi mer aktiv involvering i prosjektet. På den annen side kan aktiv involvering gi mer tro på at prosjektet vil gi utbytte. Siden våre data er basert på deltakernes forventinger til utbytte av ikke avsluttede prosjekter, kan vi ikke trekke bastante slutninger om involvering som separat suksessfaktor.

4 Holdninger til, og strategier for, EU-forskning

Både innenfor og på tvers av de ulike sektorer som deltar i EUs rammeprogram finner vi aktører som har ulike motiver for, og ulike forventinger til, deltakelse i EU-forskningen. Det er også grunn til å tro at det er variasjoner mellom forskningsmiljøene med hensyn til holdninger, strategier og metoder for å maksimere det kunnskapsmessige potensialet som ligger i EU-prosjekter. I dette kapittelet skal vi derfor se nærmere på holdninger og eventuelle institusjonelle strategier knyttet til deltakelse i EU-prosjekter. Vi ser på motiver og holdninger, samt bruk av støtteapparat. Fremstillingen er organisert etter aktørgrupper: hva som fremkommer i intervjuene med ledelse og administrasjon ved forskningsinstitusjoner, med deltakerne fra næringslivet og med prosjektdeltakerne ved forskningsinstitusjoner. Finansiering og økonomisk risiko hører også med i dette bildet.

4.1 Institusjonsnivå

Motiver og holdninger

Informantene på institusjonsnivå i UoH-sektoren fremhever – i likhet med forskerne – faglige motiver som viktigst for EU-deltakelsen. De mener at deltakelse i EUs rammeprogram er viktig bl.a. fordi forskningsfronten er internasjonal, og deltakelse gir adgang til gode nettverk, til kompetanse og til forskningsfronten. Deltakelsen blir videre sagt å heve kvaliteten på forskningen og å være viktig for miljøenes internasjonale posisjonering og renommé. Deltakelsen oppfattes som et kvalitetsstempel som gir økt prestisje og økt legitimitet på alle fronter, samt som strategisk viktig for institusjonene. Adgang til nettverk, hevet kvalitet og økt prestisje beskrives som en ”god sirkel” det er viktig å komme inn i. Koordineringsansvaret for prosjektene fremheves dessuten som noe som gir ekstra godt utbytte. Holdningen til EU-forskningen er slik klart positiv mht faglig utbytte.

På den annen side ble det sagt at prosjektene ga økonomisk nettotap, idet de fleste prosjektene er underfinansiert. ”Smalhansprosjekter” var et uttrykk som ble brukt. De økonomiske motivene for deltakelsen er altså svake og til dels negative. Det er de faglige motivene som dominerer. Men selv om EU-forskningen er underfinansiert ble finansieringen fremstilt som viktig – særlig for enkelte miljøer. Det ble sagt at flere miljøer hadde bygget seg opp på EU-prosjekter – at de hadde kommet over kritisk masse ved at de hadde fått midler til å øke staben. Selv om EU-prosjektene gir økonomisk nettotap for institusjonen som helhet – og derfor må ”krysssubsidières” fra andre kilder – er det altså tilfeller der midlene betyr mye for enkeltmiljøer. I tillegg til å gi muligheter for små miljøer til å bygge seg opp, ble det også fremhevet at rammeprogrammet ga spesielt gode muligheter til de faglig sterke miljøene.

I tillegg til ulike muligheter, ble det også fremhevet at *interessen* for deltakelse i rammeprogrammet varierte sterkt mellom de ulike miljøene. I noen miljøer var det stor interesse for å delta i EUs rammeprogram, mens andre viste minimal interesse – de hadde sine internasjonale kontakter andre steder i verden eller i andre fora, og så EU-forskning som mindre attraktiv.

Det ble videre sagt at det i flere av miljøene med størst interesse for EU-prosjekter også hadde skjedd en mentalitetsendring til fordel for store forskningssamarbeidsprosjekter, noe som ble sett på som positivt. EU-prosjektene bidro til at forskerne satset på større prosjekter og internasjonalt samarbeid også i andre kontekster.

På tross av slike effekter, syntes de fleste informantene å mene at EU-prosjektene hadde hatt liten betydning for institusjonens *tematiske* forskningsprofil. Deltakelsen kunne ha betydning for enkeltmiljøers faglige fokus og for deres samarbeidsformer, og ikke minst deres internasjonale nettverk, men for institusjonen som helhet hadde dette liten innvirkning på tematisk forskningsprofil.

Informantene hadde også mange synspunkter på de ulike virkemidlene under 6. rammeprogram. Både NoE og IP ble sett på som prosjektformer som gir nettopp, men stor faglig gevinst. Informantene hadde ulike holdinger til IP. Ved ett universitet fikk vi høre at de satser på IP fordi det gir større styringsmulighet mht prosjektutforming enn NoE (her ble det kanskje siktet til at ingen norske miljøer har oppnådd å bli koordinator av et NoE). NoE ble her sett på som spesielt viktig mht å være med å påvirke fagutviklingen. Flere av de andre så imidlertid på IP som den mest krevende samarbeidsformen og syntes STREP var enklere å forholde seg til. Det ble også fremhevet at IP-søknader var krevende, og at man risikerer mye bortkastet arbeid hvis søknaden får avslag. På den annen side ble det fremhevet at IP-søknader likevel hadde høyere innvilgningsprosent enn søknader til Norges forskningsråd – risikoen for avslag var derfor noe lavere. Informantene mente imidlertid også at EU-forskning er ekstremt formalisert og byråkratisert – ikke bare i forhold til prosjekter fra Norges forskningsråd, men også i forhold til annet internasjonalt forskningssamarbeid.

Universitetene er opptatt av mulighetene som ligger i mer satsning på Marie Curie-prosjekter. Lærestedene synes ganske samstemte i at det er viktig at MCA blir prioritert. Marie Curie-stipend anses å være viktig, men økonomisk ugunstig for norske stipendiater. Det er dermed flere som kommer til Norge enn som reiser fra Norge på Marie Curie-stipend. Nettverks- og kursordningene ble sagt å være mer populære enn mulighetene til å reise ut. Det kan her stilles spørsmål ved i hvilken grad lærestedene vil være i stand til å promotere mulighetene til å reise ut på Marie Curie-stipend. Når de oppfatter muligheten som upopulær og økonomisk ugunstig (og muligens også fremstiller det slik overfor potensielle deltakere), kan dette bidra til å senke en lav norsk deltakelse her. Disse

holdningene står også i en klar kontrast til deres tydelig positive vurdering av Marie Curie som en viktig fremtidig prioritering.

Med hensyn til rammeprogrammenes tematiske profil mente enkelte at 6RP hadde vært styrt av sterke lobbykrefter. Samtidig ble det uttrykt håp om at 7RP blir mer i samsvar med norske universiteters tematiske forskningsinteresser.

Strategi, tiltak og støtte

I hovedsak består lærestedenes ”strategier” for deltakelse i EU-rammeprogram i å gi generell oppmuntring til miljøene om å delta i EU-forskning – eller enda mer generelt: å oppmuntre til å delta i internasjonalt forskningssamarbeid og også å søke eksterne forskningsmidler. Blant informantene på forskernivå var det imidlertid enkelte som syntes disse generelle oppfordringene var alt for svake, for ikke å si fraværende. En mente også at universitetet egentlig så på ekstern finansiering som noe som skapte rot i det administrative systemet og derfor var ”uønsket”. Her skal vi imidlertid merke oss at i det store bildet av eksternt finansiert forskning i UoH-sektoren, utgjør EU-prosjektene en relativt liten andel, idet EU-finansiering kun står for 5 prosent av de eksterne FoU-midlene.¹⁰

Det synes også å være forskjeller mellom institusjonene. Den generelle strategien synes alle steder å være (varierende grad av) oppmuntring fra institusjonsnivå, mens all prosjektinitiering forutsettes å komme fra forskernivå (oppmuntring ovenfra, initiering nedenfra). Ved enkelte av lærestedene er imidlertid fakultets- og eller instituttnivået sterkere inne i prioriteringen av hva det skal satses på/områder de er sterke på, og også i hvordan eksterne kilder (inklusive EU) kan utnyttes i slik satsing.

I tillegg til at det er varierende i hvilken grad miljøene styrer og prioriterer EU-forskning, har de også varierende mekanismer for institusjonelle midler til akkvisisjon og støtte til koordinering/økonomisk premiering. De bruker i varierende grad penger som incentivmidler for å fremme deltakelse i EUs rammeprogram. Det synes å være forskjeller både i størrelsen på de interne midlene som fordeles til akkvisisjon (utover NFRs-støtteordninger), midlene som blir utløst internt ved innvilgelse av EU-prosjekt, og i hvilken grad det gis ekstra økonomisk støtte til koordinatorene. Det kan også synes å være forskjeller mht i hvilken grad de ekstra midlene som utløses kommer EU-prosjektene til gode direkte, eller om de fordeles til miljøene som sådan.

Her må det understrekes at vi ikke har foretatt noen systematisk kartlegging av hvordan universitetene bruker økonomiske incentiver til å fremme deltakelse i EUs rammeprogram. Vårt intervjumateriale indikerer at det er forskjeller mellom institusjonene (og muligens også innen institusjonene) i hvordan midler fordeles og hvilke muligheter forskerne har til

¹⁰ NIFU STEPs FoU-statisikk for 2003, foreløpige tall for 2005 viser at denne andelen ikke har økt.

å få dekket kostnader ved EU-akkvisisjon, prosjektdeltakelse og prosjektkoordinering. For å beskrive dette nærmere, og ikke minst analysere eventuelle effekter av dette, trengs det et bedre datagrunnlag.

Alle de store universitetene har et sentralt apparat som kan bistå egne søkere og prosjektdeltakere og koordinatorene. Noen har egen jurist og mener det er helt uunnværlig for å håndtere RP-kontrakter. De fleste bruker også innleid ekspertise og har gode erfaringer med det. I tillegg benyttes selvsagt også EU-kontoret i Norges forskningsråd.

Mht forbedringsbehov fremheves ulike forhold. Institusjonene ønsker at Norges forskningsråd er mer aktiv med å formidle tidlig informasjon om programutforming – slik at miljøene kan være mer i forkant av utlysningene. Mer generelt mener de også at Forskningsrådet bør informere og rådføre seg med institusjonen – og ikke (kun) gi informasjon direkte til enkeltforskere. Når det gjelder eksternt hjelpeapparat etterlyser de særlig profesjonell hjelp på IPR¹¹ og kontraktsøkonomi. Flere påpeker imidlertid at de kan, eller ønsker å kunne, gi deltakerne den nødvendige hjelp lokalt, og at den hjelpen de ønsker på nasjonalt nivå først og fremst er knyttet til kursing og veiledning for det lokale støtteapparatet – ikke for deltakerne direkte.

Når det gjelder interne forhold fremhever de spesielt behovet for regnskapssystemer som er tilpasset totalbudsjettering av EU-prosjekter – slik at de er forberedt på en overgang fra å bruke en ”additional cost” modell til å bruke en ”eligible cost” modell på EU-prosjektene. Det er egne regnskapssystemer som UoH-sektoren utpeker som hovedutfordringen i forbindelse med ny kostnadsmodell for finansiering av EU-prosjekter i 7RP.

4.2 Bedriftsdeltakere

Som påpekt over (del 2.3) synes SMBene å ha fått mer direkte utbytte av sin deltakelse i 6RP enn det de store bedriftene har. SMBer virker også generelt mer entusiastiske til 6RP enn store bedriftene. De kan fortelle om konkrete prosjekter som er viktig for deres forretningsvirksomhet, mens EU-prosjektene som de store bedriftene deltar i, utgjør mindre deler av mer langsiktig forskning. Fra begge informantgruppene, og spesielt fra de store bedriftene, påpekes det at det kreves aktiv innsats for å få utbytte av prosjektene. Om en ikke er med på å forme prosjektene slik at de best mulig samsvarer med egne interesser, kan en heller ikke forvente å få godt utbytte av prosjektet. Det blir videre påpekt at aktiv deltakelse i ledelsen av prosjektet lønner seg.

Flere av de store bedrifter, representert ved de deltakerne som er intervjuet, uttrykker at de i fremtiden ønsker å satse på mindre og mer håndterlige samarbeidsformer innen EUs

¹¹ Intellectual property rights.

rammeprogram. Om de skal være med på NoE eller IP (noe flere av dem er i tvil om), ønsker de at disse skal ha mer begrensede deltakerantall.

Også flere av SMBene uttrykker at 6RP-prosjekt er blitt for store, og at det er begrenset hvor mange en er interessert i å samarbeide med. Ellers er hovedbudskapet fra SMBene at de trenger ekstern støtte og ekspertise for å kunne delta i EU-forskning. Det er avgjørende med ekstern hjelp til nettverksidentifisering, søknadsskriving og kontraktsforhandlinger. SMBene ønsker derfor mer midler fra Norges forskningsråd til søknadsprosessen.

4.3 Forskerne

Flere av de intervjuede forskerne, spesielt i UoH-sektoren, la vekt på at det var viktig å posisjonere seg for å få innpass i de mest interessante EU-prosjektene. Generelt gir intervjuene inntrykk av at EUs rammeprogram av mange ses som en arena hvor det foregår mye viktig forskning og hvor det kan være avgjørende å ha innpass.

Selv om de fleste forskerne var mest opptatt av de faglige muligheter og det faglige utbyttet (merverdi) som EU-forskningen ga, var det noen av de intervjuede forskerne i UoH-sektoren som forholdt seg til EUs rammeprogram som en "pengebinge". En finansieringskilde – på linje med andre kilder – for de prosjektene de ønsket gjennomført. Og hvilken kilde de fikk pengene fra hadde liten betydning for innholdet i prosjektet. Forskerne i instituttsektoren var mer entydige her. EU-prosjekter ble ansett som økonomisk problematiske og finansieringen alene syntes ikke å være motivet for noen. Tvert imot ble det her påpekt at man måtte være selektiv mht hva man søker på – for mange EU-prosjekter har mange ikke råd til. Deltakelse i rammeprogrammet ble sett på som strategisk viktig for instituttene. Som nevnt over (del 2.2) ble det påpekt at rammeprogrammet muliggjorde prosjekter som krevde internasjonalt samarbeid og som det ikke fantes andre finansieringskilder for.

Når det gjaldt å ha koordinatorrollen i et EU-prosjekt, var holdningene mer felles på tvers av sektorer, men synet var likevel splittet – informantene så både positive og negative sider. Det ble fremhevet at det var viktig å delta i ledelsen av prosjekter – det ga et betydelig tilleggsutbytte av prosjektet. Samtidig ble koordinatorrollen blant annet betegnet som et "byråkratisk mareritt", og det ble sagt at mange skyr rollen som koordinator. Flere koordinatører ga uttrykk for at de hadde stort utbytte av koordinatorrollen, men at de ikke ville ha kapasitet til å påta seg flere koordinatoroppgaver med det første. Andre mente de hadde lært mye som ville være til hjelp for å gjøre en evt. fremtidig koordinatorjobb noe mindre arbeidskrevende. Flere uttrykte også ønske om bedre administrativ støtte på institusjonsnivå. Andre berømmet egen institusjon for avlastning på den administrative/økonomiske delen av koordinatorrollen. Her er det verd å merke seg at samtidig som det synes klart at koordinatorens holdning til koordinatorjobben har sammenheng med hvordan de vurderte sin egen institusjons støtteapparat for EU-

prosjekter, var det også noen fra samme universitet som hadde svært sprikende syn på hvor god støtte de hadde fått lokalt til prosjektkoordineringen. Dette kan tyde på støtten varierer mellom ulike fakulteter, eller at informantene hadde svært ulike behov og ønsker for lokal støtte.

Konklusjonen blir at koordinatorrollen på EU-prosjekt, og spesielt de store prosjektene, ses på som svært krevende, ikke minst mht tidsbruk. Hovedgrunnen til dette er alt ”byråkratiet” rundt rammeprogrammet. Her kan vi legge til at en informant som hadde påtatt seg oppgaven som teknisk/faglig koordinator, påpekte at dette var en langt greiere oppgave enn å være den formelle/administrative koordinatoren for prosjektet.

Tilsvarende holdninger til den administrative siden av EU-prosjekter gjenfinner vi hos deltakere som ikke var prosjektkoordinatorer. EU-prosjekter er mer administrativt arbeidskrevende enn andre prosjekter, og mange informanter etterlyser bedre støtteapparat både lokalt og nasjonalt. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 6.

5 Struktur, kompetanseprofil og institusjonelle forhold som forklaring på varierende gjennomslag

Med henblikk på å studere potensial for norsk deltakelse i fremtidige rammeprogram er det viktig å undersøke hvorfor norske søkere oppnår stor suksess i noen deler av 6RP, mens deltakelsesnivået og gjennomslaget er mindre tilfredsstillende i andre deler av 6RP.

Skyldes variasjonene generelle næringsstrukturelle forhold (for eksempel mangel på store IKT-utstyrsprodusenter), at de nasjonale forskningsagendaene har en annen vinkling enn EUs (selv om de tematisk kan synes like), at norske forskningsmiljøer er faglig svakere i de fagområder som viser relativt dårligere RP-deltakelse, eller at det er varierende kompetanse mht hvordan man forholder seg til utfordringene ved EUs RP?

Kort om norske deltakeres gjennomslag (hva som søkes forklart)

Generelt har 6RP-søknader med norsk deltakelse høy suksessrate. I programmet som helhet ble kun 18,5 prosent av søknadene innvilget, mens hele 26,3 prosent av søknader med norsk deltakelse ble innvilget (sum tematiske og horisontale aktiviteter, tall fra Norges forskningsråd per 16.08.06). Ifølge foreløpige tall fra EU-kommisjonen har søknader med norsk deltakelse høyere innvilgelsesprosent enn tilsvarende prosent for noe annet deltakerland. Det er imidlertid store variasjoner mellom de ulike tematiske programmene og også mellom de ulike prosjekt-/samarbeidsformene. 6RP har en omfattende struktur og det er mange dimensjoner å måle suksess langs. Her skal vi bare nevne noen hovedmomenter mht variasjoner i norsk suksess.

Innen områdene NMP og IST er det vesentlig lavere innvilgelsesandel på søknader med norsk deltakelse enn det er i andre tematiske områder. Områder som AERO og GLOBAL ligger på den annen side spesielt godt an i forhold til gjennomsnittlig innvilgelsesandel i 6RP.¹²

Mht samarbeidsformer er det verd å merke seg at norske Marie Curie-søknader har lavere innvilgelsesandel enn gjennomsnittet for slike søknadene. Samtidig er det forholdsvis lav norsk søkning til Marie Curie.

Mht aktørgrupper har SMBene lavere deltakelse i 6RP enn ønsket. Det er imidlertid et generelt trekk i EUs rammeprogram at man ikke har klart å få SMB-deltakelsen til å matche de politiske målsetningene. Dette er ikke særegent for den norske deltakelsen.

¹² “NMP”=“Nanotechnologies and nanosciences, knowledge-based multifunctional materials and new production processes and devices”; IST= “Information Society Technologies”; “AERO”=“Aeronautics and space”; “GLOBAL”=“Sustainable development, global change and ecosystems”.

Mulige forklaringer

Fire av de faktorene som informantene nevner som viktige for EU-søknaders suksess (ref. punkt 3.1) er særlig aktuelle som forklaringer på varierende norsk suksess i 6RP:

- a) Løpende informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger (kan variere mellom miljøer og fagfelt)
- b) Tema i EUs rammeprogram som matcher egen kompetanse og forskningsinteresser (varierer opplagt mellom miljøer og fagfelt)
- c) Muligheten til å posisjonere seg overfor mulige partnere: er avhenging av nettverk og tidligere meritter og vil derfor variere mellom miljøer og fagfelt
- d) Kunnskap om/kjennskap til profesjonelle konsulenter som kan hyres inn for å hjelpe til i søknadsprosessen (kan variere mellom miljøer og fagfelt). Likeledes kan tradisjoner for, og ønsket om, å bruke ekstern ekspertise variere.

I hvilken grad kan ulike oppfyllelse av disse suksessfaktorene forklare variasjonen i norsk gjennomslag i de ulike delene av 6RP? Vi vil først se disse suksessfaktorene i forhold til informantenes meninger om årsaker til varierende norsk suksess.¹³ Informantene trakk fram en rekke ulike forhold som de mente forklarte retningen og nivået på norsk deltakelse i 6RP.

Struktur og kompetanseprofil

For det første ble det sagt at deltakelsen reflekterer norsk næringsstruktur og videre at den reflekterer styrker og svakheter i norsk forskning. I og med at forskningens styrke og svakheter ble sett som nært knyttet til norsk næringsstruktur, blir dette to sider av samme sak. Budskapet var – enkelt nok – at Norge gjør det best i de delene av 6RP der norsk forskning er sterk, og mindre godt på felt der norsk forskningen står svakere. De minste institusjonene, og miljøene med de svakest etablerte forskningstradisjonene, ble utpekt som de som har de største utfordringene mht til å nå opp i konkurransen. Her ble det spesielt henvisning til problemene som de statlige høgskolene har hatt med å komme med i EUs rammeprogram: At de fleste fagmiljøene her er for svake som forskningsmiljøer og at disse miljøene har svakt administrativt støtteapparat mht EU-søknader.

Mer generelle strukturtrekk som begrenser norsk deltakelse ble også nevnt. Det ble sagt både at deler av norsk industri er lite internasjonalisert, og at norske forskere arbeider for lite utenlands. Dette er relevante faktorer mht generelle forhold som begrenser norsk deltakelse i EU-prosjekter og mer konkret for å forklare begrenset kapasitet for norske aktører til å initiere og koordinere internasjonale prosjekter.

¹³ Merk at fremstillingen er basert på ulike grupper informanter. ”Suksessfaktorene” er basert på intervjuer med 6RP-deltakere, mens ”årsakene” hovedsakelig bygger på intervjuer på institusjonelt nivå og eksterne informanter.

Institusjonelle forhold: informasjon og støtte

Som nevnt over trakk flere informanter fram betydningen av god tilgang på informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger. Enkelte mente også at i de innledende fasene av 6RP hadde tilgangen på informasjon (fra Norges forskningsråd) om ulike tematiske områdene i 6RP vært svært ulik. Her ble enkelte av de tematiske områdene hvor Norge gjorde det svakest i de første utlysningene spesielt nevnt. Det kan dermed synes som om variasjoner i norsk deltakelse reflekterer ulik norsk håndtering av de ulike programmene/temaområdene innen 6RP. Dette indikerer i så fall at tidlig og god informasjon til de norske forskningsaktørene kan være avgjørende for den norske deltakelsen.

Knyttet til spesifikke aktørgrupper og virkemidler kan informasjon og støtte forklare resultatet mht norsk deltakelse på flere måter. Her skal vi spesielt se på den lave deltakelsen i Marie Curie-prosjekter og på den lave SMB-deltakelsen.

Datamaterialet peker mot flere forklaringer på lav norsk søkning til Marie Curie-stipend. Det er generelt lite informasjon i de aktuelle deltakergrupper om Marie Curie-prosjekter og om de ulike mulighetene. Noen informanter mener at dette kan ha blitt litt bedre i de senere fasene av 6RP, men at bevisstheten om ordningene generelt er lav. Noen peker også på for lite vilje til å prioritere og satse på å få norske forskere til å reise utenlands på Marie Curie-stipend. I tillegg til lite informasjon, og muligens manglende vilje, kommer at det i mange tilfeller er det økonomisk ugunstig for norske forskere å benytte Marie Curie-stipend til utenlandsopphold. Det er her hovedsakelig snakk om flerårige postdoktorstipend. Mange norske søkere vil da ønske å ha med familie, eller trenge tilskudd til pendling og dobbelthushold. Betingelser for svangerskapspermisjon og sykkelønnsгарantier kan også være aktuelle. I alle tilfeller kan Marie Curie ofte gi mindre gunstige vilkår enn norske stipend,¹⁴ og en del av forklaringen på lav norsk søkning på slike stipend er sannsynligvis at norske søkere foretrekker andre finansieringskilder.

Når det gjelder SMBenes deltakelse i rammeprogrammet, synes informasjon å være en viktig faktor. Både for lite målrettet og effektiv informasjon til SMBene og for lite informasjon om SMBene blant andre søkere til 6RP synes å begrense SMBenes deltakelse. SMBer har sjelden kapasitet til å delta på hel- eller halvdagsmøter for å få informasjon om eventuelle muligheter til å delta i internasjonal forskning. Informantene forklarer dette dels med at SMBene ikke umiddelbart vil innse relevansen for egen bedrift, dels med at de alt har lange arbeidsdager. De vil ofte også overse skriftlig informasjon. Direkte kontakt for å gi målrettet muntlig informasjon vil være langt mer effektivt. Da er SMBene ofte avhengig

¹⁴ Her må det påpekes at vi ikke har hatt anledning til å sammenlikne konkrete betingelser. I forbindelse med evalueringen av norsk deltakelse i 5RP ble det fremhevet at Marie Curie-stipend ikke var attraktiv for norske deltakere hovedsakelig av økonomiske grunner. Det er innført visse forbedringer etter dette, men økonomiske betingelser fremtrer fremdeles som en grunn til lav deltakelse.

av at eventuelle partnere kjenner til deres potensial mht EU-forskning og inviterer dem med på sine søknader.

Dette bringer oss til neste punkt hvor manglende informasjon synes å være et problem. Flere informanter påpekte at de forskningsmiljøene som kunne trekke norske SMBer med i EU-forskning, manglet informasjon om aktuelle norske SMBer. Det var her eksempler på prosjekter hvor kun utenlandske bedrifter var blitt invitert med i prosjektene.

Den andre viktige hovedforklaringen når det gjelder SMBenes deltakelse, er mangel på hjelp og støtte. Her blir det pekt både på at det er for lite initiativ blant andre norske aktører mht til å trekke med SMBer i EU-prosjekter (noe som henger sammen med forklaringen over) og for lite hjelp og støtte til de SMBene som søker. Som små aktører har SMBer sjelden kompetanse til verken å skrive forskningssøknader eller å forholde seg til formalitetene rundt EU-forskning og trenger derfor mer ekstern hjelp og veiledning enn andre aktørgrupper.

Næringsstruktur, kompetanseprofil og institusjonelle forhold

Materialet peker mot en rekke forhold som påvirker norsk suksess i 6RP. Trolig spiller de alle inn, men har ulike betydning i ulike kontekster. Styrke og svakheter knyttet til næringsstruktur og kompetanseprofilen i norsk forskning er en opplagt forklaring. Norge har stor suksess der vi ellers er sterke i internasjonal sammenheng – enten vitenskapelig eller økonomisk-industrielt. Når fokus i EUs rammeprogram matcher norsk særkompetanse og forskningsinteresser – med bakgrunn i faglig tyngde, tidligere meritter, sterke nettverk og god posisjonering – har vi de beste forutsetninger for suksess. På andre felt har en få eller ingen konkurransefortrinn og blir slått av de som har bedre forutsetninger. Samtidig kan en ikke forvente at en kan gjøre det like bra på alle områder.

Dette er likevel kun en delforklaring. Det synes også klart at ulik informasjon, mer lokale/spesifikke rammebetingelser og ulik tilgang på profesjonelt hjelpeapparat kan forklare deler av variasjonen i norsk suksess. Dette er faktorer som er langt enklere å påvirke enn næringsstruktur og kompetanseprofil. Materialet peker mot at god kommunikasjon og informasjonsflyt og spesifikke tiltak for hjelp og støtte til miljøer eller grupper som har liten erfaring med EU-forskning og/eller som oppfatter rammebetingelsene for EU-prosjekter som økonomisk ugunstige, vil kunne ha positiv effekt på norsk deltakelse i fremtidige rammeprogram.

At informasjon og støtte har betydning innebærer mer spesifikt et klart potensial for økt deltakelse både i Marie Curie-prosjekter og fra SMBer, og muligens også i flere av de tematiske programmene. Når det gjelder Marie Curie-prosjekter, synes det som om mangel på informasjon og ugunstige økonomiske betingelser for enkelte grupper har spilt sammen og gitt lav norsk deltakelse. Når det gjelder SMBene synes mangel på målrettet

informasjon, oversikt, hjelp og støtte å ha begrenset deltakelsen. Når det gjelder de tematiske programmene, er det en del som tyder på lav deltakelse på enkelte områder kunne vært unngått med tidligere og bedre informasjon om programutforming og kommende utlysninger til de aktuelle norske miljøene.

6 Hva slags tiltak bør iverksettes i forhold til EUs 7RP?

6.1 Faktorer som begrenser deltakelse

Datamaterialet peker ut fire grupper av faktorer som begrenser norsk deltakelse i EU-forskningen:

- Faglig fokus i rammeprogrammet passer i varierende grad overens med fokus og interesser i de norske miljøene
- Utilstrekkelig informasjon om EUs rammeprogram
- Manglende ressurser og ekspertise i lokalt eller nasjonalt støtteapparat
- Ugunstige økonomiske betingelser for EU-forskningen

Disse faktorene har ulik betydning for ulike aktører og i ulike faser av søknadsinitiering og prosjektgjennomføring. Rammeprogrammets faglige fokus vil være en barriere først og fremst for (enkelte) norske miljøers interesse, søkning og gjennomslag i programmet, og spesielt med hensyn til å få nye norske søkere engasjert.

Tilgang på informasjon synes å være et problem på mange plan, hvorav det meste gjelder søknadsfasen – både for erfarne og uerfarne søkere. Informantene etterlyser spesielt tidlig informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger og bedre oversikt over SMBer det kan være aktuelt å trekke inn som partnere. Mer generelt etterlyste de bedre informasjonsflyt mellom ulike norske aktører og enklere tilgang på innsikt i formaliteter og virkemåter til de ulike samarbeidsformene i rammeprogrammet.

Begrensninger knyttet til hjelpeapparatet vil ha ulik betydning for ulike grupper av aktører. Erfarne og uerfarne RP-søkere har opplagt ulike behov, likeledes vil erfarne og uerfarne prosjektdeltakere ha ulike behov. Et tilleggsmoment her er at lokalt hjelpeapparat (ved forskningsinstitusjonene) kan ha behov for veiledning og kursing fra nasjonalt hjelpeapparat. Manglende ressurser og ekspertise i lokalt hjelpeapparatet ble for øvrig særlig nevnt i forbindelse med prosjektgjennomføringen.¹⁵

Økonomi er en begrensende faktor både i søknadsfasen (tids- og ressurskrevende søknader) og i gjennomføringen av innvilgede prosjekter (de fleste prosjektypene er ikke fullfinansiert). Det vil være spesielt ressurskrevende for dem som for første gang må sette seg inn i rammeprogrammets formaliteter og virkemåter – altså søkere og deltakere uten tidligere rammeprogramerfaring, men også for dem som påtar seg koordinatoransvar.

¹⁵ Prosjektene var på intervjutidspunktet i gjennomføringsfasen og det kan ha bidratt til informantenes fokus her.

Mangel på fullfinansiering av forskningen vil være problematisk for alle, men selvsagt mest for dem som av en eller annen grunn ikke får nasjonal samfinansiering eller har andre finansieringskilder som kan benyttes, eventuelt har en stram økonomi fra før.

6.2 Mulige tiltak

Med utgangspunkt i tiltak foreslått av informanter, drøfter vi under hva som kan gjøres for å redusere de ulike begrensningene knyttet til rammeprogrammets faglige fokus, informasjonsflyt, støtteapparatet og økonomien i EU-forskningen. Vi knytter diskusjonen til ulike målgruppers behov: søkere eller deltakere, erfarne eller uerfarne søkere/deltaker, samt spesifikke behov knyttet til koordinatorrollen.¹⁶

Det må understrekes at vi ikke har undersøkt hvordan dagens tiltak fungerer, men tar utgangspunkt i informantenes meninger om hva som bør forbedres.

Faglig fokus

Tiltak for å bedre forholdet mellom norsk næringsstruktur og kompetanseprofil og faglig fokus i EUs rammeprogram er viktig for å øke norske miljøers interesse, søkning og gjennomslag i rammeprogrammet, og spesielt med hensyn til å få nye norske søkere engasjert. Informantene hadde ulike syn på Norges muligheter til å påvirke faglig fokus i EUs rammeprogrammer. Noen la vekt på at det er viktig å tilpasse seg og posisjonere seg i forhold til RP-prioriteringer. Andre mente at mer kunne og burde gjøres for påvirke rammeprogrammene i utformingsfasen. Særlig aktører med lang erfaring fra EUs rammeprogram mente at Norge burde være mer aktiv. Her ble det lagt vekt på både at norske myndigheter burde ha et apparat for å sondere miljøenes ønsker, behov og muligheter mht fokus i EU-forskningen, og at de burde være langt mer aktive og pågående mht å influere på utformingen av rammeprogrammet slik at det gis godt rom for norske forskningsinteresser (lobbyvirksomhet).

Flere var opptatt av ideen om å etablere "landslag" av norske forskere som ledd i en mer aktiv holdning overfor utformingen av EUs rammeprogram, enkelte påpekte rett nok problemene med å plukke ut de rette forskerne til slike landslag. Men gitt at man klarte å sette sammen gode lag, ble "landslag" ansett å kunne være en viktig del av en norsk strategi overfor EUs rammeprogram.

¹⁶ For utdypning av tiltak rettet mot henholdsvis UoH-sektoren og SMBer henvises til: Helge Godø og Stig Slipersæter: *Universitets- og høyskolesektorens deltakelse i EUs 7. RP: Vurdering av strategi og organisering*. NIFU STEP arbeidsnotat nr. 30/2006, og Trond Einar Pedersen og Tore Sandven: *Næringslivets deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling: Vurdering av strategi og organisering med vekt på små og mellomstore bedrifter*. NIFU STEP arbeidsnotat nr. 32/2006.

Et annet forslag var å initiere europeiske teknologiplattformer (ETPs) på områder som er strategisk viktige for Norge. Det ble fremhevet at teknologiplattformene kom til å få stor betydning for prioriteringer i 7RP, men enkelte tvilte på om norske aktører hadde oppfattet dette og var klare til å gripe mulighetene som her byr seg. Den norske deltakelsen i teknologiplattformer ble vurdert som for svak hittil. Data fra Norges forskningsråd tyder likevel på at en rekke norske aktører er på banen og deltar i etablerte teknologiplattformer. Det som etterlyses blant informantene, er at Norge mer aktivt initierer nye teknologiplattformer som kan medvirke til at faglige prioriteringer i 7RP klarere støtter opp om sentrale norske forskningsinteresser.

Langs den andre dimensjonen – tilpasning til rammeprogrammets faglige fokus ble parallelle norske program etterlyst for å styrke norsk forskning på utvalgte områder av rammeprogrammet. Slike parallelle FoU-programmer ville fungere som kompetansearenaer og springbrett til EUs konkurransearenaer blant annet ved å gi en ekstra finansieringsmulighet for prosjekter som ikke oppnår EU-finansiering, og slik senke risikoen ved å investere mye tid og ressurser i søknader til EUs rammeprogram.¹⁷ Her vil det være spesielt viktig å ta tak i områder hvor Norge gjør det relativt svakt i EUs rammeprogram, men som samtidig er høyt prioriterte i norsk forskningspolitikk.

Oppsummert foreslås to sett av tiltak for å forbedre forholdet mellom norsk næringsstruktur og kompetanseprofil og faglig fokus i EUs rammeprogram:

- Mer aktiv politikk for å påvirke innholdet i EUs rammeprogram, blant annet gjennom initiering av nye teknologiplattformer, samt landslag av norske forskere på utvalgte områder
- Mer gjennomtenkt faglig profil på parallelle nasjonale satsninger for å styrke norsk forskning på felt som er sentrale i EUs rammeprogram og for å styrke norsk samfinansiering av EU-prosjekter.¹⁸

Informasjon

Mange informanter var opptatt av tiltak for bedre informasjonsflyt. I intervjuene kom det fram ulike forslag til hvordan informasjonsflyten til aktuelle søkere kunne forbedres. Det dreier seg om informasjonstiltak rettet både mot erfarne og uerfarne søkere. Noen av

¹⁷ Siden norske søkere generelt har større gjennomslag i EUs rammeprogram enn i Norges forskningsråd, kan det på den annen side synes som om norsk forskning er underfinansiert. Det kan derfor stilles spørsmålstegn ved i hvilken grad søkerne ville oppfatte slike nasjonale programmer som risikoreduerende med mindre terskelen for bevilgning var klart lavere. At norske søkere generelt har større gjennomslag i EUs rammeprogram enn i Norges forskningsråd er ellers en faktor som burde gi incentiver til økt norsk søkning til EUs rammeprogram.

¹⁸ Se notat nr 33/2006 for mer ufyllende stoff her (Aris Kaloudis: *Norske forskningspolitiske prioriteringer og muligheter i EUs 7. rammeprogram. Overordnet vurdering av sannsynlig profil på den norske deltakelsen*. NIFU STEP arbeidsnotat nr. 33/2006).

forslagene er rettet mest mot nye søkere – eksempelvis å bedre informasjonen til unge forskere om Marie Curie-stipend og til SMBer om deres muligheter i EUs rammeprogram.

Når det gjelder informasjonen fra Norges forskningsråd var mange opptatt av å få tidlig informasjon om kommende arbeidsprogram og utlysninger. Dette kan knyttes til det som kom fram i kapittel 5 – at norsk deltakelse i første fase av enkelte av de tematiske programmene kunne vært bedre om aktuelle miljøer hadde fått tidligere og bedre informasjon. Tidlig informasjon gir mulighetene til å være i forkant med hensyn til å ta kontakter, forberede konsortier og planlegge prosjekter.

I de tilfeller Forskningsrådet velger å ha direkte kontakt med enkeltforskere, ble det lagt vekt på at også institusjonene må informeres, slik at lokal informasjonsbank og lokalt støtteapparat ikke undergraves. Dette gjaldt ikke bare informasjon om arbeidsprogram og utlysninger, men også mer generelt for Forskningsrådets kontakt med miljøene. God to-veis kommunikasjon mellom institusjonene og Forskningsrådet – både på individ og institusjonsnivå – er dessuten viktig for å kunne få en god oversikt over aktørenes erfaringer, gi god hjelp og støtte underveis og for å lære av erfaringene med rammeprogrammet.

Flere var opptatt av at Norge trenger bedre systemer for å systematisere og spre deltakererfaringer og søkerkompetanse – og at dette ville kunne bidra til bedre gjennomslag og uttelling fra EUs rammeprogram. Noen så for seg nasjonale fora og databanker, andre mente at dette var oppgaver for institusjonene. Et nettverk av fora ved de store institusjonene som også de mindre miljøene hadde adgang til, kunne være et kompromissalternativ. Spesielt for nye søkere ble det vektlagt at tiltak for å spre erfaringene til grupper som har hatt suksess i EU-systemet, var viktig. Her vil eksempelvis tilgang til tidligere søknader og bedømmelser kunne være svært nyttig. Når det gjaldt mer formaliserte fora for utveksling av erfaringer ble det understreket at det var spesielt viktig å trekke med forskere som har søknadvurderingsoppgaver for rammeprogrammet. Det er dessuten viktig å oppfordre flere norske forskere til å melde seg som evaluatore i EU-systemet. Slike formaliserte fora kunne også bidra til å motivere forskere til å påta seg koordinatorrollen og samtidig sikre at ferske koordinatore hadde erfarne kolleger å rådføre seg med. Det ble også vektlagt at alle som fikk EU-prosjekt burde ha en sterk forpliktelse til å delta i slike fora og dele sine erfaringer. Eksempelvis kunne deltakelse i foraene settes som betingelse for lokal og/eller nasjonal medfinansiering av EU-prosjekt.

Informantene var også opptatt av spesifikke informasjonsbehov for aktørgrupper som man ønsker sterkere representert i EUs rammeprogram. For å øke unge forskeres bevissthet om Marie Curie-stipend, trengs bedre informasjon til forskere som er i målgruppen for slike stipend. Samtidig synes det viktig å endre holdninger, slik at Marie Curie-stipend i høyere grad oppfattes som attraktive og som et kvalitetsstempel og karrierepush for de som oppnår

stipend. Her har både Forskningsrådet og ikke minst forskningsmiljøene og seniorene en jobb å gjøre mht informasjon.

For å satse mer målrettet på å øke SMB-deltakelsen trengs mer målrettet informasjon til SMBene – og ikke minst om SMBene. På den ene siden er det behov for informasjon om, og oversikter over, SMBer på aktuelle områder og å spre denne informasjonen til aktuelle prosjektpartnere – både i Norge og i andre deltakerland. På den andre siden er det behov for mer oppsøkende og målrettet informasjon til aktuelle SMBer om deres muligheter i EUs rammeprogram. Begge punktene krever omfattende informasjonsarbeid som ikke kan utføres av en enkelt organisasjon. Oppgavene krever et bredere samarbeid, der eksempelvis Norges forskningsråd, bedrifter og institutter som har mye erfaring med å hjelpe SMBer inn i EUs rammeprogram (inklusive profesjonelt hjelpeapparat), bransjeorganisasjoner, Innovasjon Norge og evt. lokalt virkemiddelapparat går sammen for å takle utfordringene.¹⁹

Oppsummert foreslås det fire sett av tiltak for å forbedre norsk informasjonsflyt om EUs rammeprogram:

- Tidlig informasjon til forskermiljøene om kommende arbeidsprogram og utlysninger slik at de kan være i forkant med hensyn til å ta kontakter, forberede konsortier og planlegge prosjekter
- God to-veis kommunikasjon mellom institusjonene og Forskningsrådet slik at det både lokalt og nasjonalt er god oversikt over aktuelle forskermiljøer og deltakere
- Formelle og forpliktende systemer for å systematisere og spre deltakererfaringer og søkerkompetanse
- Spesifikke informasjonstiltak rettet mot å øke deltakelsen av unge forskere og SMBer

Støtteapparat

Et styrket hjelpeapparat rundt norske søkere og deltakere til EUs rammeprogram vil være viktig for alle grupper av aktører, men de har som nevnt ulike behov. Uerfarne søkere vil kunne ha behov for enkel tilgang på basal informasjon og problemløsning som best kan håndteres ved en lokal eller nasjonal "help-desk". Kurs i søknadsskriving og innleid konsulenthjelp vil også kunne være svært viktig for denne målgruppen. Behovene her kan variere blant annet etter hvilken søkerkompetanse som finnes blant de utenlandske partnerne på søknaden. Erfarne rammeprogram-søkere, og spesielt koordinatorene på store prosjekter, kan i tillegg ha behov for avlastning på den administrative delen av jobben (evt. hjelp til å sikre en egen administrativ stilling i budsjettet/søknaden).

¹⁹ Se også: Trond Einar Pedersen og Tore Sandven: Næringslivets deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling: Vurdering av strategi og organisering med vekt på små og mellomstore bedrifter. NIFU STEP arbeidsnotat nr. 32/2006.

Behovene til prosjektdeltakere (både de ferske og de mer erfarne) kan håndteres ved enkel tilgang til personer som har ”hands-on” ekspertise på formalitetene i alle ledd av prosjektene, inklusive juridisk ekspertise på kontrakter og IPR. Det var ulike meninger blant informantene hvor et slikt støtteapparat burde plasseres – lokalt ved forskningsinstitusjonene eller på nasjonalt nivå.

Selv om hjelp til søkere og deltakere delvis krever ulik kompetanse, krever de også såpass mye av den samme kompetansen at de normalt bør være en enhet, men enheten kan eventuelt opptre med ulike ”nødnumre” utad. Uansett plassering og organisering er hensikten at støtteapparatet opptre som en buffer mellom søkere/deltakerne og Brussel – slik at EU-byråkratiet ikke virker for avskrekkende eller arbeidskrevende. Avtaler med ekstern ekspertise kan også være aktuelt, slik at søkerne eller deltakerne som trenger hjelp enkelt kan henvises videre til riktig ekspertise. Ved lokal plassering av støtteapparatet kan det også være aktuelt med en nasjonal enhet som kan bistå det lokale støtteapparat med veiledning og kurs, evt. at det inngås avtaler med private aktører om slike oppgaver.

Oppsummert foreslås det å styrke hjelpeapparat (lokalt og/eller nasjonalt) rundt norske søkere og deltakere slik at hjelpeapparat i høyere grad kan opptre som en buffer mellom søkere/deltakerne og EU-byråkratiet. Hovedpunkter her er:

- Enklere tilgang på informasjon, ekspertise og problemløsning for søkere
- Enklere tilgang på ”hands-on” ekspertise på formalitetene i alle ledd av prosjektene, inklusive konsulenter med ekspertise i søknadsutforming og juridisk ekspertise på kontrakter og IPR
- Bedre ordninger for avlastning på den administrative delen av jobben, særlig for de som påtar seg rollen som koordinator

Økonomi

De økonomiske rammebetingelsene er viktige både for å gi muligheter og incentiver til å bruke tid på å utarbeide projektsøknader, og for å sikre at deltakerne får best mulig forskningsutbytte av innvilgede prosjekter. Prosjektdeltakerne i vår undersøkelse var opptatt av at søknadsprosessene var svært ressurskrevende og at det var problematisk å få fullfinansiert prosjektene. I verste fall er prosjektene så underfinansierte at det går ut over kvaliteten på det arbeidet som utføres. En løsning kan da være å orientere seg mot prosjekttyper som er fullfinansierte. Dette er imidlertid ofte små prosjekter, og ut fra et nasjonalt ståsted er det ikke ønskelig at norske forskere konsentrerer seg om små EU-prosjekter fordi Norge da vil få mindre igjen av den kontingenten vi betaler til rammeprogrammet. Ut fra et slikt syn burde det heller oppmuntres til å søke store prosjekter, og helst å søke som koordinator.

Informantene har ikke konkrete forslag til hvordan de økonomiske rammebetingelsene for den norske EU-forskningen bør utformes. Vi har heller ikke sett det som vår oppgave å

komme med forslag utover å videreformidle på hvilke områder informantene påpeker at økonomien bør bedres. I korte trekk formidles det behov for:

Søknadsfasen:

- Bedre ordninger for prosjektetableringsstøtte, inklusive mulighet for å leie inn hjelp til søknadsfasen.
- For SMBer kan det være aktuelt med spesielle støtteordninger, herunder også ordninger som gir andre aktører incentiver til å trekke med norske SMB i sine EU-søknader.

Prosjektfasen:

- Bedre de generelle ordningene for nasjonal tilleggsfinansiering av EU-prosjekter/garanti for nasjonal tilleggsfinansiering. Parallelle nasjonale satsninger (forslag under ”faglig fokus”) vil også bedre mulighetene for norsk samfinansiering
- Garantere at norske Marie Curie-stipendiater som reiser ut, får minimum like gode betingelser som de ville fått ved tilsvarende Forskningsrådsstipend.
- Eventuelt spesielle støtteordninger (bonusordning) for prosjekter som får SMBer med på tematiske prosjekter i 7RP.

Appendiks 1 Informanter

Informant	Organisasjonstilknytning	Dato for intervju
<i>Informanter på institusjonsnivå</i>		
Astrid Bårdgård	UiB	12.9.06
Geir Ellingsrud	UiO	22.8.06
Ellen Frivold	HiA	27.9.06
Tore Gunneriussen	UiT	31.8.06
Ernst Kristiansen	SINTEF	26.9.06
Colin Murphy	UMB	22.8.06
Ingrid Sogner	UiO	24.8.06
Ola Stave	UHR – Universitets og høyskolerådet	25.9.06
Øyvin Sæther	NTNU	21.8.06
Wiktor Sørensen	FIFO – Forskningsinstituttene fellesorganisasjon/ NORUT	7.9.06
Ann Ullmann	HiO	19.9.06
<i>Eksterne informanter</i>		
Wolfgang Boch	Brussel/EU-Kommisjonen (Grid Technologies)	27.9.06
Marco Brusati	Brussel/EU-Kommisjonen (Aeronautics)	19.9.06
David Callahan	Brussel/EU-Kommisjonen (IST)	26.9.06
Tore Grønningsæter	Brussel/Norges EU-delegasjon	26.9.06
Rune Nilsen	PERA Norge	6.9.06
Bruce Reed	UK/Reed Ltd	31.8.06

Norske deltakere i 6RP (anonyme informanter): 20-70 min. telefonintervjuer i perioden 15.08.2006 – 28.09.2006

Sektorfordeling etter antall deltakelser

14 fra universiteter; 2 fra høyskoler; 8 fra instituttsektoren; 8 fra SMBer; 8 fra store bedrifter

Fordeling på tematiske områder etter antall deltakelser

4 innen ENERGY; 2 innen FOOD; 5 innen GLOBAL; 7 innen IST; 3 innen LIFE; 6 innen NMP; 3 innen TRANSPORT

Fordeling på virkemidler/samarbeidsformer etter antall deltakelser

10 STREP; 9 IP; 7 NoE; 6 CRAFT; 4 MCA; 3 SSA; 1 CA

Appendiks 2 Intervjuguide norske deltakere i 6RP

Intervjuer:
Intervjudato:
Starttid:
Sluttid:

Bakgrunnsinformasjon (fylles inn før intervjuet):

Navn på informant	
Navn på deltakende institusjon/bedrift	
Type deltaker (UoH; Institutt; Stor bedrift; SMB)	
Koordinator (ja/nei)	
Prosjekt	
Tematisk område i 6RP	
6RP instrument/samarbeidsform	

Intro:

Hensikten med intervjuet er å belyse deltakernes egne meninger om hva som kommer ut av EU-prosjekter og hva som evt kan forbedres. [.....] er det prosjektet vi har valgt ut til denne intervju-undersøkelsen. Om du også har erfaring fra andre EU-prosjekt er vi interessert i at du sammenlikner dine erfaringer med erfaringer fra disse prosjektene.

1. For å tilpasse spørsmålene til prosjektsituasjonen trenger vi å vite når prosjektet startet og når det er planlagt ferdig/om det er ferdig.

Ferdig/ikke ferdig:

Start-år:

Sluttår:

2. Hva var bakgrunnen/motivasjonen for din (institusjons/bedrifts) deltakelse i dette prosjektet?

- a) pga finansieringsbehov
- b) styrke vår kompetanse
- c) teknologiutvikling
- d) lite fokus på mitt område i Norge
- e) tilgang til større forskernettverk
- f) tilgang til markedet
- g) andre formål knyttet til internasjonalisering
- h) tilfeldig, blitt invitert av europeiske kollegaer
- i) ble invitert av norske kollegaer
- j) annet

- 2.1 (Hvis SMB eller statlig høyskole): Hvordan kom dere med i prosjektet? Hvem tok initiativ/hvem inviterte hvem? (eksempelvis rollen til store bedrifter/institutter eller universiteter i å få dem med)

Informantens svar:

A. Erfaringer fra prosjektet

(Data skal hovedsakelig brukes for å analysere betingelser for at noe vurderes som suksess, dvs. at det er relasjonen mellom svar på sp. 3-4 og sp. 5b/c-6 som er interessant)

3. Har du erfaringer fra etableringen av prosjektet som andre kan lære av? Spesielle utfordringer knyttet til søknadsfasen eller oppstarten av prosjektet? (åpent spørsmål, bruke stikkordene under for å hjelpe informanten på vei og oppsummere)
- a) Finne gode/relevante partnere/konsortiebygging
 - b) Tid og ressurser til søknadskrivning (ca. antall mndverk og utenlandsreiser)
 - c) Uenighet/samarbeidsproblemer mellom partnere (om ressurs- eller arbeidsfordeling/ledelse av prosjektet, rettigheter eller lignende)
 - d) Regler, formaliteter og prosedyrer i EUs RP, avklaring av IPR/opphavsrettigheter
 - e) Informasjon/støtte fra hjelpeapparatet (har/har ikke kjennskap til internt/eksternt hjelpeapparat)
 - f) Andre typer utfordringer
 - g) Ingen utfordringer

3.1 (Hvis informanten er/var koordinator for prosjektet): Var det spesielle utfordringer knyttet til koordinatorrollen i etableringsfasen?

3.2 (Hvis SMB): Hadde dere som SMB andre typer behov eller utfordringer enn andre prosjektdeltakere?

3.3 (Hvis prosjekt med deltakelse fra SMB): Var det spesielle utfordringer knyttet til å få med SMBer i prosjektet? (evt syn på tiltak egnet til å stimulere SMBer til å delta)

3.4 (Hvis statlig høyskole): Hadde dere som norsk høyskole andre typer behov eller utfordringer enn andre prosjektdeltakere?

3.5 (Hvis prosjekt med norsk høyskoledeltakelse): Var det spesielle utfordringer knyttet til å få med statlige høyskoler i prosjektet? (evt syn på tiltak egnet til å stimulere høyskoler til å delta)

Informantens svar:

4. Har du erfaringer fra gjennomføringen av prosjektet som andre kan lære av? Spesielle utfordringer knyttet til europeisk forskningssamarbeid og EUs RP?

- a) Adekvat/inadekvat prosjektledelse
- b) Knappe ressurser
- c) Ubalanse mellom deltakerne (mht de ulike deltakernes mulighet til å påvirke prosjektet, tid brukt på prosjektet, leveringsevne, eller lignende)
- d) Andre samarbeidsproblemer
- e) Egen kompetanse/"interne" problemer knyttet til den norske deltakelsen
- f) Tidsfrister og rapporteringskrav
- g) Andre typer utfordringer (eks. stort antall partnere, vinne gehør)
- h) Ingen utfordringer

4.1 (Hvis SMB, spør spesifikt om):

- i) IPR spørsmål
- j) Kommersialisering
- k) Nettverksbygging
- l) Markedskontakt

4.2 (Hvis informanten er/var koordinator for prosjektet): Var/er det spesielle utfordringer knyttet til koordinatorrollen i prosjektgjennomføringen?

Informantens svar:

5. Resultater og effekter

- a) **Hvem er prosjektets resultater relevant for?** (deltakerne i prosjektet; andre utenlandske/norske forskningsmiljøer; offentlige forvaltningsorganer (Norge/EU); bedrifter i Norge/andre land som kan implementere/utnytte prosjektets resultater; andre)

Informantens svar:

- b) **Hvilken faglige/samfunnsmessige/næringsøkonomiske betydning har prosjektets resultater for disse gruppene?** (eksempler: kompetanseoppbygging for deltakerne, miljøets internasjonale renommé/kontaktflate, nye produkter, økt konkurransevne/oppdragsmengde/royalties/patenter, bedre kunnskapsgrunnlag for politikktutforming)

Informantens svar:

- c) **(Hvis SMB): I hvilken grad har prosjektet bidratt til (nytt spørsmål):**
- Nettverksbygging (for dere/SMBen)
 - Markedstilgang (for dere/SMBen)
 - Nye forretningsmuligheter (for dere/SMBen)

Informantens svar:

- d) **I forhold til andre prosjekter du har arbeidet med, hvor viktige er resultatene og mulige effekter av dette EU-prosjektet?** (skala fra 0 til 10, pluss begrunnelse)

Informantens svar:

- e) **Slik det ser ut nå, vil deltakerne i prosjektet opprette varig europeisk forskningssamarbeid? Avhengig/ikke avhengig av støtte fra 7RP?**

Informantens svar:

B. Vurderinger og forklaringer (hovedfokus i intervjuene)

6. **Hva er din egen vurdering av prosjektets suksess og nytte** for din forskningsvirksomhet, og for institusjonens/bedriftens FoU og innovasjonsevne? (skala fra 0 til 10, pluss begrunnelse)

Informantens svar:

7. **Hva mener du er de viktigste faktorene som bidro til at prosjektet lykkes/ikke lykkes** (evt. ble et midt på treet prosjekt)? (Deltakerens egne forklaringer på suksess/fiasco)

Informantens svar:

8. Hvis du har deltatt i andre søknader eller prosjekter som ikke var vellykket/var vellykket (Formuler spørsmål ut fra svar på sp.6: Spør om andre vellykkede prosjekt hvis EU prosjektet var mislykket og andre mislykkede prosjekt hvis EU-prosjektet var vellykket): **Hovedgrunnen til at denne** (den andre) **søknaden/prosjektet lykkes, mens den andre** (denne) **søknaden/prosjektet ikke lykkes?** (OBS: her snakker vi om to ulike former for EU-suksess: 1) få EU-midler til prosjektet, 2) prosjektdeltakelse som den norske deltakeren har faglig ubytte av og/eller vurderer som en suksess på andre måter)

Informantens svar:

9. Hva ville være dine råd mht hvordan Norge og norske deltakere kan få bedre utbytte av EUs rammeprogram i fremtiden? (a-g er sjekkpunkter som brukes til å oppsummere og utdype svar på sp. 7 og 8. Spesielt viktig å få god informasjon/gode råd fra de som vurderer eget prosjekt som vellykket):

- a) Selektivitet i valg av tema/prosjekter/partnere?
- b) Bruk av veiledningsapparatet?
- c) Deltakelse i søknadsutforming?
- d) Deltakelse i ledelsen av prosjektet?
- e) Interaksjon med partnerne i gjennomføringsfasen?
- f) Tiltak i eget miljø for å få utbytte i form av relevant forskning, kompetanseheving, nettverksbygging etc.?
- g) Endre rammebetingelsene for EU-prosjekter i Norge

9.1 (Hvis informanten er/var koordinator for prosjektet): Spesielle råd knyttet til koordinatorrollen? (oppfølging sp. 3.1 og 4.2)

9.2 (Hvis statlig høyskole eller prosjekt med slik deltakelse): Hvordan få sterkere norsk deltakelse fra statlige høyskoler? (oppfølging sp. 3.5)

9.3 (Hvis SMB eller prosjekt med SMB-deltakelse): Hvordan få sterkere norsk deltakelse fra SMBer? (oppfølging sp. 3.3)

Informantens svar:

10. Åpent avslutningsspørsmål: Har du andre erfaringer eller synspunkter som er relevante mht norsk deltakelse i fremtidige rammeprogram?

Informantens svar:

Sluttnotater/Intervjuers inntrykk av spesielt interessante forhold, sammenhenger, etc:

Appendiks 3 Intervjuguide 6-7RP, informanter på institusjonsnivå

- 1. Hvordan passer EUs rammeprogram med din institusjons tematiske forskningsprofil?/Hvilke deler av RP er mest interessant for din institusjon? Hvorfor?(tematiske områder i 6. og 7. rammeprogram)**

- 2. Hvilke av samarbeidsformene/instrumentene er mest interessante? Hvorfor?**

- 3. Har EU-prosjekter strategisk betydning for institusjonen? Hvordan?**
 - a) Bygger opp viktig forskningskompetanse ved institusjonen?
 - b) Påvirker institusjonens forskningsprofil/tematiske profil?
 - c) Betydning for markedsposisjon og kundenettverk?
 - d) Betydning for faglig nettverksbygging?

- 4. I forhold til andre finansieringskilder, hvor viktige er EU-prosjekter for institusjonen? (viktige mht økonomi, renommé, interessant forskningssamarbeid)**

- 5. Hva er dine erfaringer mht hva som er viktig for å få utbytte av EU-prosjekter?/Dine råd mht hvordan Norge og norske deltakere kan få bedre utbytte av EUs rammeprogram i framtiden?**

- 6. Åpent avslutningsspørsmål: Har du andre erfaringer eller synspunkter som er relevante mht norsk deltakelse 7RP? (inkl. effekter av ny kostnadsmodell)**

Appendiks 4 Intervjuguide 6-7RP, eksterne informanter

- 1. As you see it, which of the FP thematic priorities (FP6 and FP7) are the most interesting for Norway? Why?**

- 2. As you see it, which of the FP instruments are the most interesting for Norway? Why?**

- 3. In your opinion, why are there such large differences between the RP thematic areas when it comes to the Norwegian success rates? Reasons related to:**
 - a) The Norwegian research agenda/national priorities
 - b) The sectors/areas in which Norwegian industry is active/invests
 - c) The strengths of Norwegian researchers in the various areas
 - d) Differences in knowledge about the EU FP/ differences in applicant competence
 - e) Differences in the interest in (or need for) EU-funding
 - f) Other reasons

- 4. What would you suggest to do in areas with low Norwegian participation?**

- 5. More generally, what could be done to assure that Norway and Norwegian participants get more out of participating in future Framework Programs? (higher success rates, higher scientific return to the participants/more successful projects)**

- 6. Do you think the planned/changed “cost-model” for FP7 will effect Norwegian participation? If so, in what way?**

- 7. Final open question: Any other experiences or views relevant for Norwegian participation in the FP7?**